

T.C
ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AVRUPA BİRLİĞİ ANABİLİM DALI

AVRUPA BİRLİĞİ KÜLTÜR POLİTİKALARI
VE
TÜRKİYE'YE ETKİLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Günay ÖZTÜRK

Tez Danışmanı
Prof.Dr. İdris BAL

Ankara-2011

T.C
ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AVRUPA BİRLİĞİ ANABİLİM DALI

AVRUPA BİRLİĞİ KÜLTÜR POLİTİKALARI
VE
TÜRKİYE'YE ETKİLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Günay ÖZTÜRK

Tez Danışmanı
Prof.Dr. İdris BAL

Ankara-2011

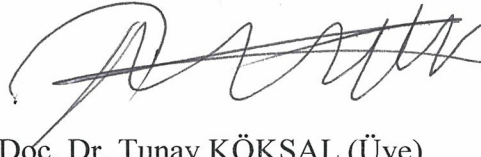
T.C
ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Günay ÖZTÜRK tarafından hazırlanan “Avrupa Birliği Kültür Politikaları ve Türkiye’ye Etkileri” başlıklı bu çalışma, 19.08.2011 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Avrupa Birliği Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

İmza

Prof. Dr. İdris BAL (Başkan, Danışman)

İmza

Yrd. Doç. Dr. Tunay KÖKSAL (Üye)

İmza

Yrd. Doç. Dr. Nil Demet GÜNGÖR (Üye)

ÖNSÖZ

Küresel dünyada bugün için en önemli uluslar arası bir entegrasyon olan Avrupa Birliği tüm kurum ve kuruluşlarıyla bir birleşik devletler topluluğu olma yolunda çalışmalarını sürdürmektedir. Entegrasyon içinde kültür de önemli bir yer tutmaktadır.

Avrupa Birliğine tam üye olma hedefini seçen Türkiye’de bu kapsamda her alanda olduğu gibi kültür alanında da uzun ve meşakkatli bir yola girmiştir.

Bu araştırma, Avrupa Birliğinin kültür politikalarının incelenerek bugün gelinen noktanın saptanması ve Türkiye’ye etkilerinin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır.

Araştırmamda bana yardım ve desteğini esirgemeyen tez danışmanım Prof. Dr. İdris Bal’a, öğrenim gördüğüm süre içerisinde bana emeği geçen bütün hocalarıma sonsuz teşekkürlerimi borç bilirim.

Araştırmam süresince bana sabırla destek veren aileme, hayatı boyunca bize örnek olan babam Osman ÖZTÜRK’e, yardımlarını gördüğüm meslektaşlarıma ve arkadaşlarıma da teşekkürlerimi sunarım.

Günay ÖZTÜRK

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER.....	ii
KISALTMALAR.....	v
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM KÜLTÜR

1.1. KÜLTÜR KAVRAMI.....	4
1.2. KÜLTÜR VE KÜRESELLEŞME.....	7

İKİNCİ BÖLÜM AVRUPA BİRLİĞİ

2.1. AVRUPA BİRLİĞİ'NİN GELİŞİMİ	9
2.1.1. Bütünleşme Düşüncelerinden 1950'ye Kadar.....	9
2.1.2. 1950'den 1990'lara kadar.....	13
2.1.3. 1990'lardan Bugüne.....	18
2.1.3.1. Maastricht Antlaşması.....	18
2.1.3.2. Kopenhag Zirvesi.....	22
2.1.3.3. Amsterdam Antlaşması.....	23
2.1.3.4. Nice Antlaşması.....	24
2.1.3.5. AB Anayasası ve Lizbon Antlaşması.....	25
2.1.4. Genişleme Süreci.....	28

2.2.AVRUPA BİRLİĞİ KURUMLARI	29
2.2.1. Asıl Organlar.....	29
2.2.1.1. Avrupa Birliği Konseyi.....	29
2.2.1.2. Avrupa Konseyi.....	30
2.2.1.3. Avrupa Komisyonu.....	30
2.2.1.4. Avrupa Parlamentosu.....	31
2.2.1.5. Adalet Divanı.....	31
2.2.1.6. Sayıştay.....	31
2.2.2. Danışma Organları.....	32
2.2.2.1. Ekonomik ve Sosyal Komite.....	32
2.2.2.2. Bölgeler Komitesi.....	32
2.2.3. Diğer organlar.....	32
2.2.3.1. Avrupa Yatırım Bankası.....	32
2.2.3.2. Avrupa Merkez Bankası.....	32

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ KÜLTÜR POLİTİKALARI

3.1. AVRUPA BİRLİĞİ KÜLTÜR POLİTİKALARININ GELİŞİMİ...33	33
3.1.1. 1970-1980 Yılları.....	34
3.1.2. 1980-1990 Yılları	35
3.1.3. 1990 Yıllarından Bugüne.....	38
3.1.3.1. Kültür Programları.....	41
3.1.3.1.1. Kaleidoscope Programı (1996-1999).....	41
3.1.3.1.2. Ariane Programı (1997-1999).....	42
3.1.3.1.3. Raphael Programı (1997-2000).....	43
3.1.3.1.4. Kültür 2000 Programı (2000-2006).....	43
3.1.3.1.5. Avrupa Kültür 2000 Programı (2007-20013).....	45
3.1.3.1.6. Avrupa Kültür Başkenti.....	45
3.1.3.1.7. Europavox Festivali.....	47

3.1.3.1.8. Avrupa Birliği Medya Programları.....	48
--	----

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ KÜLTÜR POLİTİKALARININ TÜRKİYE'YE ETKİLERİ

4.1. TÜRKİYE'DE KÜLTÜR POLİTİKALARINA GENEL BAKIŞ.....	50
4.1.1. Kalkınma Planlarında Kültür Politikaları.....	51
4.2. AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRKİYE İLİŞKİLERİ.....	54
4.2.1. İlerleme Raporları.....	61
4.3. AVRUPA BİRLİĞİ KÜLTÜR POLİTİKALARININ TÜRKİYE'YE ETKİLERİ.....	64
4.3.1. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültürel İrtibat Noktası.....	68
4.3.1.1. Kültürel Haklar	69
4.3.1.2. Kültürel Köprüler Programı	69
4.3.1.3. AB Kültür Programı (2007-2013)	69
4.3.1.4. İstanbul'un Avrupa Kültür Başkenti Seçilmesi.....	72
SONUÇ.....	74
KAYNAKÇA.....	78
ÖZET.....	86
ABSTRACT.....	87

KISALTMALAR

AB	:Avrupa Birliği
AET	:Avrupa Ekonomik Topluluğu
A.g.e.	:Adı geçen eser
A.g.i.s	:Adı geçen internet sayfası
AKT	:Avrupa Kömür elik Birliği
AT	:Avrupa Topluluğu
BAB	:Batı Avrupa Birliği
DİE	:Devlet İstatistik Enstitüsü
DPT	:Devlet Planlama Teşkilatı
EURATOM	:Avrupa Atom Enerjisi Antlaşması
İKV	:İktisadi Ve Kalkınma Vakfı
TOBB	:Türkiye Odalar Ve Borsalar Birliği
yy.	:Yüzyıl
STK	:Sivil Toplum Kuruluğu

GİRİŞ

Tanzimatla başlayan batıya açılma ve çağdaşlaşma, bugünde dış politikamızın en önemli hedeflerinden birini oluşturmaktadır. Türkiye için yönelinmiş bir hedef olan “batı uygarlığı seviyesi” veya Atatürk’ün deyimiyle “muasır medeniyetler seviyesi” bugün Avrupa Birliği olarak görülmektedir.

“Asya kıtasının batı ucundaki küçük çıkıntı” diye söz edilen Avrupa, varlığını ve geçirdiği olumlu değişimleri öteden beri kendi dışındaki toplumlarda geliştirdiği ilişkilere borçludur.¹

Hızla artan ekonomik karşılıklı bağımlılık olgusunun, sorunların savaşa varmayan yöntemlerle çözülmesini zorunlu hale getirmiş olması nedeniyle küresel entegrasyonlar savaşı önleyici önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.²

Dünya üzerinde yaşanabilecek tüm kısımlar bilinmekte yerleşim kuracak yeni bir yer bulunmamaktadır; ancak son beş yıl içinde uygarlık gezegen ölçeğinde eskisinden çok daha hızlı ve sürekli olarak değişmektedir. Ohmae bu durumu, sanki yeni bir kıta keşfediliyormuş gibi ancak toprakları olmayan bir kıta sözüyle ifade etmiştir.³

Bu günkü uluslararası sistemin genel özelliklerinden biri; coğrafi olarak giderek genişleyen ve hiçbir bölgenin bu sistemin dışında kalmayacağı evrensel nitelikte olması, diğeri ise uluslararası alanda ekonomik, askeri ve siyasi bağımlılığın artması ve bunun devletlerin hareket alanlarını sınırlaması, hatta bazen egemenliklerini sınırlayıcı etkiler doğurmasıdır.⁴

¹CANBOLAT,İbrahim, “Gelişmekte olan Ülkeler ve Dış Politika”, İstanbul, Alfa Yayınları, 2.Baskı, 1999, s.37

²ARI, Tayyar, “Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika”, İstanbul, Alfa Yayınları, 3.Baskı, 1999, s.108

³OHMAE, Kenichi,“Görünmeyen Kıta”, çev: AKBAY Barış, Gökçer, İstanbul,Türk-Henkel Yayınları, 1.Baskı, 2001, s.15

⁴ARI, Tayyar, “Global Politika ve Güney Asya”, İstanbul, Alfa Yayınları, 2.Baskı, 2000, s.22

Entegrasyon teorisinde devletler kurumsallaşma yoluyla birbirine bağlanmakta, ekonomik, teknolojik ve toplumsal işbirliği ve kenetlenme aracılığıyla siyasal birlik gündeme gelmekte, devletler bağımsız dış (kısmen iç) politika izleme olanağını bir kenara iterek, onun yerine ortak karar organlarını devreye sokmaktadırlar. Kendi kendine yeterliliği amaçlayan bir topluluk siyasal topluluk olarak görülmektedir. Bu bir hukuk antlaşmasıyla ve bir çıkar ortaklığıyla birleşmiş bir topluluk⁵ demektir.

Avrupa Birliği temeli ekonomik antlaşmalara dayalı; ancak sosyal, kültürel, siyasal bir gelecek hedefleyen bir entegrasyon olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ulusal egemenlik yetkilerinin belirli konulardaki devri ulusal devletlerin devlet ülkesindeki yasama, yürütme ve yargı yetkisinin özerkliğini, münhasırlığını ve genelliğini sınırlamaktadır. Yetki devrinin veya sınırlamasının üye devletlerin uluslararası hukuk tasarruflarına yönelik de sonuçları vardır. Bu anlamda Avrupa Birliği'nde de ulusallık yerine veya yanına "Avrupalılık" ikame edilmiştir.⁶

Ekonomik alt yapısını sağlam temellere oturtan Avrupa Birliği siyasal ve sosyal alanda da bir entegrasyon oluşturmaya çalışmaktadır. Bu bağlamda ortak dış ve güvenlik politikası, ortak eğitim politikaları, kültür politikaları gibi organizasyonlar yapmaktadır.

Bugün AB serbest ticaret alanı olmanın ötesinde bir kültürel alan olma çabası içindedir. Farklı kültürlerin bütünleşebilmesi ve uyum sağlayabilmesi için öncelikle "birlik" duygusunu benimseyen, Avrupalılığı içselleştiren insan bilincine ihtiyaç vardır.

---

⁵ CANBOLAT, İbrahim, "Uluslarüstü sistem ve Avrupa Birliği", İstanbul, Alfa Yayınları, 2. Baskı, 1998, s.98

⁶ GENÇ, Mehmet, "Avrupa Topluluklarının Kurumsal ve Hukuksal Yapısı", 1 Baskı, Uludağ Üniversitesi, Bursa, 1993, s.2

Bu araştırma AB'nin tarihsel gelişim sürecinde kültür politikalarının incelenerek bugün gelinen noktanın saptanması ve Türkiye'ye etkilerinin belirlenebilmesi amacıyla yapılmıştır.

Araştırma aşamasında gerekli olan tüm kaynaklar gereken merkezlerden ve dijital ortamdan elde edilerek taranmış, daha sonra bu kaynaklardan alınan resmi bilgiler metne eklenmiştir.

Çalışma çerçevesinde, birinci bölümde; Kültür kavramı, küreselleşme ve kültür, ikinci bölümde; Avrupa Birliği'nin gelişimi genel olarak ele alınacaktır. Üçüncü bölümde; Avrupa Birliği'nin tarihsel gelişimi sürecinde AB kültür politikaları ve son bölümde AB kültür politikalarının Türkiye'ye etkileri incelenecek, sonuç bölümünde değerlendirme yapılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KÜLTÜR

1.1. KÜLTÜR KAVRAMI

Sosyal bilimciler 160'ın üzerinde tanımı olan kültür kavramı hakkında; “bir kavramın bu kadar çok tanımı varsa onun tanımlanamayacağını”⁷ kabul etmektedirler.

Kültür kelimesinin latince kökü tarımda gelişimden ikamet etmeye, tapmaktan korumaya birçok anlama gelen “colere” kelimesinden gelmekte olup, daha sonra cultura halini almıştır.⁸ Türkçe'ye geçiş kaynağı olan Fransızca da Cultura'nın temel anlamı çiftçilik, doğal büyümenin yönetilmesi⁹ olarak karşımıza çıkmaktadır.

Fransız düşünürü Voltaire, kültür sözcüğünü insan zekasının oluşumu ve yüceltilmesi anlamında kullanarak, sözcüğe yeni bir anlam kazandırmıştır.¹⁰ 18. Yüzyılım ortalarına kadar Almanca da Cultur şeklinde kullanılan kelimenin Almandaki temel anlamı uygarlık kavramına denk düşen civilisation'un eşanlamlısı olup¹¹, İngilizce de ise tarımsal kökenlidir.¹²

Osmanlı Döneminde ve Cumhuriyetin ilk yıllarında kullanılan Hars sözcüğü ise Arapça kökenlidir ve tarımla ilintilidir, tarla sürmek anlamına gelir.¹³

⁷ GÜVENÇ, Bozkurt “İnsan ve Kültür” İstanbul:Boyut Yayınları, 2010, s.94

⁸ EAGLETON, Terry “Kuramdan Sonra” İstanbul:Literatür Yayıncılık, 2004, s.49

⁹ WILLIAMS, Raymond, “Anahtar Sözcükler”, İstanbul: İletişim Yayınları,2005, s.106

¹⁰YAMANER, Şerafettin, “Atatürk Öncesinde ve Sonrasında Kültürel Değişim-Değişimin Felsefesi ve Toplumsal Özü”, İstanbul, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, 1998 s.25

¹¹WILLIAMS, Raymond, “Anahtar Sözcükler” İstanbul: İletişim Yayınları, 2005, s.106

¹² EAGLETON, Terry “Kültür Yorumları” İstanbul:Ayrıntı Yayınları, 2005, s.9

¹³DEVELİOĞLU, Ferit, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat, Ankara:Aydın Kitabevi, 1996 “hars” maddesi.

Kültür kelimesinin Türk Dil Kurumu sözlüğünde; “tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin”, “bir topluma veya halk topluluğuna özgü düşünce sanat eserlerinin bütünü”, “Muhakeme, zevk ve eşleştirme yeteneklerini öğrenim ve yaşantılar yoluyla geliştirilmiş olan biçimi” ve “Bireyin kazandığı bilgi”¹⁴ şeklinde sıralanmaktadır.

Türk Dil Kurumu, köken bilgisine ve dil kurallarına uygun olarak kültür karşılığında ekin sözcüğünü önermiş, ancak bu sözcük kullanımda tarım ve ürünle karıştırıldığı için fazla yaygınlık kazanamamıştır. Bu nedenle hars deyimini unutulurken kültür sözcüğü varlığını sürdürebilmiştir.¹⁵

Kültür, ister eğitim, ister estetik amaçla, ister manevi nedenlerle, isterse de eğlenmek ve vakit geçirmek için kullanılsın kabaca “sanat” diye sınıflandırılan (edebiyat, müzik, mimarlık ve tasarımın yanı sıra, basılı medya, elektronik medya, vb. Medyanın tüm ürünlerini de içeren) eylemleri, malları ve fikirleri¹⁶ kapsamaktadır. Kültür, insanın düşünce, niyet ve amaçları doğrultusunda ve yine insan eliyle yaratılmış olan herşeydir.¹⁷ Kültür, bir ulusun ya da topluluğun yaşam tarzıdır.¹⁸ Toplumların tarihi, dili, bayrağı, dini, yaşadıkları bölgeleri, inançları, alışkanlıkları, ürettikleri, ekonomileri, hukuk anlayışları, müziği, mimarisi, simgeleri vb. hepsi kültürün kapsamına girer. Kültürün en önemli değişkeni, toplumsal bir varlık olan insandır. Kültür insanla var olur, değişir, gelişir.

Genellikle bilgi, inanç, sanat, ahlak, hukuk, örf ve adetler ve insanın toplumun bir üyesi olarak elde ettiği bütün yetenekler şeklinde tanımlanan kültür, bir başka bakımdan da insanın ve insan topluluklarının hayat tarzını ve sosyal

¹⁴Türk Dil Kurumu Online Büyük Türkçe Sözlüğü, “kültür” maddesi. <http://tdkteri.gov.tr/bts>

¹⁵Turan, Şerafettin, “ Türk Aydın ve Kültür”, Türk Aydınında Kimlik Sorunu, İstanbul, 1995, Baglam Yayınları, .s.1

¹⁶GANS, Herbert J. “Popüler kültür ve Yüksek Kültür”, İstanbul: YKY Yayınları, Çev. Emine Onaran İncirlioğlu, İkinci Baskı, 2007, s.21

¹⁷ÖZLEM, Doğan, “Kültür Bilimleri ve Kültür Felsefesi”, İstanbul, İnkılap Yayınevi, 2000,s.165

¹⁸CEVİZCİ Ahmet, Felsefe Sözlüğü, İstanbul: Paradigma Yayınları, 2002

problemlere ürettikleri çözümleri ifade eder. Kültürü meydana getiren insanlar ve toplumun kendisidir. Her toplumun kendine has bir kültürü vardır, öğrenme yoluyla da nesilden nesile aktarılır. Onun için kültüre sosyal miras denir.¹⁹

Her toplumda farklılık gösteren kültürün tüm toplumlar için ortak olan özellikleri vardır; kültür öğrenilir, tarihidir, süreklidir, sosyaldır, ideal ya da idealleştirilmiş kurallar bütünüdür, kültür değişir, bütünleştiricidir.²⁰

Bugün toplumbilimin kullandığı anlamda kültür, insanların edindiği gelenek, görenek, eğitim, öğretim, hukuk, siyasal kurumlar gibi yollarla birbirine ve daha sonraki kusaklara ilettikleri nesnelere, bilgi, sanat, hüner ve alışkanlıklar, inanç ve değerlerin toplamıdır.²¹ Kısaca kültür, bir yaşam tarzıdır.

Bir toplumda geçerli olan ve gelenek halinde devam eden her türlü dil, duygu, düşünce, inanç, sanat ve yaşam öğelerinin tümü²² olan kültür, toplumsal ihtiyaçlara verilen cevaplara göre kendine özgü özellikler taşır.

Kültür kavramının coğrafya haritalarına hiç benzemeyen özelliği sınırlarındaki belirsizliktir. Coğrafya haritalarında sınırlar esas alındığı halde, kültür haritalarında sınırlar kesin değildir. Kavramın sınırları, ulusun siyasal sınırlarıyla çakışık değildir. “Doğu Kültürü” ve “Batı Kültürü” biçiminde ikili ve geleneksel bir ayırım vardır. Fakat bu bölünmenin sınırları kesin değildir. Kültür kavramı birçok ülkeyi içine alabildiği gibi, bir ülkenin milli sınırları içinde çok sayıda farklı kültür bölgeleri, alt kültürler bulunabilir. Ayrıca bir ülke, kullanılan sınıflama ölçütlerine göre, tarih, coğrafya, dil, din, töre, ekonomi ve siyaset bakımından, farklı kültür çemberlerine girebilir. Türkiye tarih ve dil bakımından, bir doğu kültürüdür. Türk tarihinin ve Türk dilinin kaynakları Doğu’dadır.

¹⁹GÜNAY, Ünver, ”Din Sosyolojisi”, İstanbul, İnsan Yayınları,-2005,s.28

²⁰ASLANTÜRK, Zeki ve AMMAN Tayfun, Sosyoloji-Kavramlar Kuramlar Süreçler Teoriler”, İstanbul,4.Basım,Çamlıca Yayınları,2001, s.238

²¹Görsel Ansiklopedisi, “Kültür Maddesi”, İstanbul,9.Cilt, Görsel Yayınları,1984.

²²TURAN, Serafettin, İstanbul, “Türk Aydın ve Kültür”, Türk Aydınında Kimlik Sorunu, Bağlam Yayınları, s.23

Türkler, bin yıla yaklaşan bir süredir Anadolu'ya yerleştikleri için Ortadoğu kültür alanına girmişlerdir. Akdeniz kıyısındaki yerleşmeleriyle Akdeniz kültürünün, müslüman oldukları için İslam kültürünün bir üyesi sayılırlar. Türkiye bir tarım ülkesi (kültürü) dir. Öte yandan, Avrupa Konseyine üye olan ve Ortak Pazar'a girmek isteyen Türkiye, ekonomik bakımdan, Batı Avrupa Kültürüne katılmaya hazırlanmaktadır.²³

Kültürün bütünleyen ve bütünleşen gücü, giderek farklı kaynaklardan yeni birleşimler yaratır. "kültür sürekli bir oluştur".²⁴

Kültür, toplumların yaşam tarzını birbirinden ayıran maddi manevi değerler bütünü olarak tanımlanabilecek oldukça karmaşık bir kavramdır.

1.2. KÜLTÜR VE KÜRESELLEŞME

Günümüzde küreselleşme "bütün dünyanın tek bir yere bütün insanların ise evrensel insan haline dönüşmesi"²⁵ olarak görülmektedir.

Kongar'a göre; "Küreselleşme, en küçük bir kültürel farklılığı bile vurgulayarak, elektronik medya aracılığı ile bunu tüm dünya kamuoyunun dikkatine sunan, ayrıca siyasal açıdan, kültürel farklılıkların korunması ilkesini demokratik hak ve özgürlükler alanının ayrılmaz bir parçası olarak gören bir anlayışı yaygınlaştırmaktadır. Küreselleşme bir süreç, bir olgudur."²⁶

Küresellesmenin toplumların kültürel yapılarında meydana getirdiği değişimler yerel kültürlerin güncel gelişimlere ilgisi, esneklik payı ve direncine göre farklılık göstermektedir. Uluslar bu durumda kendi kültürel değerlerini

²³GÜVENÇ, Bozkurt "İnsan ve Kültür" İstanbul:Boyut Yayınları, 2010, s.94

²⁴GÜVENÇ, A.g.e. s.109

²⁵ DENİZ, Nevin, "Global Eğitim" İstanbul, 1.Baskı, Türkmen Kitabevi, 1999, s.87

²⁶ KONGAR,Emre, "Küreselleşme veKültürelFarklılıklar Çerçevesinde Ulusal Kültür" 16 mayıs 1997.http://www.kongar.org/makaleler/mak_ku.php.(erişim: 23.06.2011)

kaybetmeden dünya değerleriyle bütünleşebilecekleri sentezlere ihtiyaç duymaktadır.

Yalman'a göre de; "Ulusal kültüre canlılık veren renk veren yöresel kültürlerdir. Kültürler uzun bir zaman süreci içerisinde değişikliğe uğrar. Bu değişiklik bazen serbest kültürel değişim, bazen de zorunlu kültürel değişim şeklinde olabilir." Kültür olgusunun öğeleri; "dil, yazı, din, bilim, giyim kuşam, sanat, sahne sanatları ve seyirlik oyunlar, şehir hayatını etkileyen toplumsal ve kültürel kurumlar, yaşayış biçimidir"²⁷

Küreselleşme, bünyesinde farklı boyutlarda birçok konuyu barındıran karmaşık bir sosyal, ekonomik ve politik içeriğe sahiptir. Ekonomistler ve ekolojistler "küresel yerelleşme" kavramından söz ederler. Bu yaklaşım "küresel düşün, yerel faaliyet göster" sloganıyla ifade edilmektedir. Ekonomik bir olgu olarak görülen küreselmeye, sosyologlar kültürel bir süreç olarak bakmaktadır.²⁸

Bugün uluslar kendi kültürel değerleri ile dünya değerlerini bütünleştirebilmek için yoğun çalışmalar yapmakta ve yeni arayışlar içine girmektedirler.

---

²⁷YALMAN, Aytaç" Küreselleşme ve Kültür".08.06.2007.<http://aytaçyalman.blog.spot.com/2007/06/küreselleşme-ve-kültür.html> (erişim:23.06.2011)

²⁸SMİTH Philip," Kültürel Kuram", İstanbul, Babil Yayınları, 2005,s.47

İKİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ

2.1. AVRUPA BİRLİĞİNİN GELİŞİMİ

Günümüzün en önemli bölgesel entegrasyonlarından biri olan AB gelişim süreci; fikri temellerden 1950'ye kadar, 1950'den 1990'lara kadar, 1990'lardan bugüne olmak üzere üç bölümde incelenmiştir.

2. 1.1. Bütünleşme Düşüncelerinden 1950'ye kadar

Avrupanın bütünleşmesi düşüncesi uzun süre filozof ve aydınlar tarafından tartışılmıştır.

Roma İmparatorluğunun dağılmasından sonra Avrupa da çok parçalı, güçsüz ve istikrarsız bir yapı ortaya çıkmış, doğusunda gelişen İslam ve Türk İmparatorluğunun etkisiyle kendi içine kapanmak zorunda kalmıştır. Bu dönemde Avrupalılar Sosyolog İbn-i Haldun'un ifadesiyle "Akdenizde artık bir tahta parçası bile yüzdüremez" hale gelmişlerdir²⁹.

Kökleri Eski Yunan mitolojisine uzanan Avrupa Birliği³⁰ hakkında görüşlerini ilk ortaya koyan Dante ve Pierre Dubois olmuştur. 1310 yılında yazdığı "Monarchia" (Monarşi) adlı eserinde Dante Avrupa da savaşların önlenmesinin Roma'nın yeniden canlandırılarak tek bir yönetimin kurulmasıyla gerçekleştirilebileceğini savunmuştur. P. Dubois ise Katolik Avrupa idarecilerinin ortak bir konsey kurmalarına ve aralarında bütün uyumsuzluklarda da bu konseyin araç olarak atanmasını teklif etmiştir.

²⁹ BOZKURT, Veysel, "Avrupa Birliği ve Türkiye", İstanbul: Alfa Yayınları, 1. Baskı 1997, s. 43

³⁰ BOZKURT, A.g.e., 1997 ;15

İki düşünürün ileri sürdükleri federasyon yada tek bir imparator idaresi Avrupa Birliği konusunda ilk kapsamlı teklifler olmuştur. Bazı Avrupalılar kendi içindeki çatışmaları asgariye indirmek ve dış tehlikeyi bertaraf etmek için kendi aralarında işbirliğinin ve entegrasyonun güçlendirilmesi doğrultusunda birlik teklifinde bulunmuşlardır.

İlk birlik teklifleri arasında en önemlisi din adamı Emeri Cruce'nin XVII. yüzyıl ortalarında, çoğunluk yöntemiyle kararların alındığı bir "Devletler Birliği" nin kurulması ve gerekirse bu birliğe karşı gelen devletlere yönelik olarak askeri güç kullanılma yetkisinin verilmesi projesidir. Cruce 1623 yılında yayınladığı eserinde ayrıca dünyada barışın sağlanması için ticaretin geliştirilmesini teklif etmiştir. Uluslar arası ticaretin gelişmesi için ithalat ihracat gümrüklerinin azaltılmasını istemiştir. Uyuşmazlıkların çözülmesi için kurulmasını teklif ettiği birliğin yalnız hristiyan devletlerin değil, bütün devletlerin temsilini öngörmüştür.³¹

Avrupa Birliği üzerinde düşünenlerin bir kısmı "Federal Birlik" kavramından etkilenmişler, onlara göre Avrupa büyük bir aile olarak kabul edilmiştir. Avrupa da entegrasyon fikri sanayileşme ile eyleme dönüşmeye başlamıştır. Sanayileşme ile beraber ürün fazlasının dış piyasalara sürülmesi zorunlu olmuştur. Bu nedenle 1876 da İngiltere ve Fransa arasında ticaret antlaşması yapılmıştır. Fakat bu antlaşma hayata geçmeden 1789'da Fransız ihtilali olmuştur. 1815 Viyana kongresinde Avrupa da kalıcı barışın temelleri atılmış ve Prusya "Massen tarifesi" ile on altı devlet arasında gümrükleri kaldırılmıştır.

"Zollverein" i ortaya atan Alman iktisatçısı Frederich Litz ise "Ekonomik birlik ve siyasal birleşme iki kardeş gibidirler. Biri dünyaya gelmeden öteki doğuşa hazır olamaz" diyerek gümrük birliği sınırlarını Avrupa kıtasının hepsini kapsayacak şekilde düşünmüştür. Almanya, Fransa, Belçika, Hollanda, İsviçre ve

---

³¹ BOZKURT, A.g.e., 1997 ; 45-46

Danimarka'nın birliğe öncelikle katılmasını savunmuş, İngiltere'nin de aynı birliğe daha sonra dahil edilmesini istemiştir. Ekonomik entegrasyonun aşama aşama gerçekleştirilmesini hedefleyen Zollverein tarihte ilk kez “devletler üstü” bir otorite olmuştur.³²

1871'de Bismark Almanya Politik Birliği'ni kurmuştur. 1860 yılında İngiltere Fransa Ticaret Antlaşması yenilenmiş, 1862 yılında da Fransa, Prusya Antlaşması ile gümrük indirimlerini Prusya'ya kadar yayılmıştır. Bu dönemdeki bir diğer birlik girişimi de milliyetçilik duygusuyla hareket eden İtalyan aydınlarının İtalya'yı Avusturya egemenliğine karşı korumak amacıyla başladıkları İtalya Birliği fikri olmuş, bu fikir 1839-1870 yılları arasında uygulamaya konulmuştur.³³

İtalya Birliği hareketi ve Alman Birliği hareketi temelde milliyetçi bir karakter taşımaktadır.

1900 yılında Paris'te toplanan siyasal bilgiler komitesinde sosyolog Beaulieu konuşmasında bu dönemde Avrupa birliğini gerçekleştirmeyi düşünenlerin sadece filozoflar veya insan üstü gibi görünen barış ve adalet idealine bağlanmış insanlar olmadığını, her şeyden önce maddi çıkarlarını yada politik avantajlarını düşünen ve ihtiyar Avrupa'ya gelecek zararlardan kaygılanan pozitif kafaların olduğunu ifade etmiştir.³⁴

I.Dünya Savaşı'na kadar kurulmuş olan birlikler çıkarlarını koruma amacıyla kendi içlerine kapanmıştır. I. Dünya Savaşı'nın yıkıcılığından etkilenenler tarafından çıkış yolu olarak Avrupa Devletleri arasında birlik oluşturulması fikri ortaya atılmış ve bu çerçevede ilk olarak Kont Richard Coudenhove-Kalergi tarafından, 1923 yılında “Pan Avrupa Hareketi” (Pan

³² BOZKURT, A.g.e., 1997; 49

³³ TOBB, “Avrupa Birliği ve Türkiye”, İstanbul, 5.Baskı, 2002 ,s.2

³⁴ APAYDIN,Zeki,”Avrupa'yı Birleştirme Çabaları”, İstanbul, Forum Dergisi, Mart 1988.s.22

European Union) adıyla bir örgüt kurulmuştur. Avrupa Birliği konusundaki fikirlerini yayınlamak içinde dergi çıkarılmıştır.³⁵

Pan Avrupa Harekatı yirmialtı Avrupa hükümetine Federal Avrupa Birliği konusunda bir memorandum sunmuştur. Kalergi'ye göre kurulacak olan bu birlik dünya da Sovyet, Britanya ve Amerika Birleşik Devletleri gibi güçler karşısında bir başka güç olarak ortaya çıkacaktır. Bu güçte Fransa ve Almanya'nın işbirliği ile gerçekleştirilebilecektir.³⁶

1926 yılında Avrupa işbirliği Derneği (Association for European Cooperation) adıyla Cenevre'de kurulan başka örgüt ise kısa sürede Paris, Londra gibi Avrupa'nın önemli kentlerinde şubeler açmış ve Birleşik Avrupa düşüncesinin yayılmasını sağlamıştır.³⁷

Avrupa'da iki dünya savaşı arasındaki dönemde Birleşik Avrupa görüşünü savunanların sayısı artmıştır.

Belçika ve Lüksemburg arasında 1921 yılında imzalanan antlaşma ile bir "gümrük birliği" kurulmuştur. Söz konusu antlaşmanın en önemli özelliği taraflar arasında bir parasal birlik oluşturulmasının kararlaştırılmış olmasıdır.³⁸

Belçika ve Lüksemburg arasında oluşturulan ekonomik birliğe Hollanda'nın da katılmasıyla "Benelüks" oluşturulmuştur. (1932 Ouchy Antlaşması). Üç ülke arasındaki Liberalizasyon (Liberalisation) 1949'da tamamlanmış ve serbest dolaşım 1956 yılından itibaren gerçekleştirilmiştir.³⁹

1929 ekonomik buhranı, Almanya ve İtalya da faşist hareketler II. Dünya Savaşı'nın çıkmasına da zemin hazırlamıştır. 30-40 milyon arasında Avrupalı'nın

³⁵ ÜLGER, İrfan, "Avrupa Birliği'nin ABC'si", Ankara, Sinemis Yayınları, 2003,s. 3

³⁶ BOZKURT, A.g.e., 1997 ;53

³⁷ ÜLGER, A.g.e, 2003 ;3

³⁸ KARLUK, Rıdvan, "Uluslararası Ekonomik, Mali ve Siyasi Kuruluşlar", Ankara.5.Baskı, Turhan Yayınları, 2002, s.491

³⁹ KARLUK, Ag.e., 2002 ; 491-492

hayatına mal olan II. Dünya Savaşı sonunda Avrupa doğu ve batıda iki süper gücün (Sovyetler Birliği ve ABD) paylaştığı bir kıta haline gelmiştir.

Benelux ülkeleri, savaş sonrasında oluşturdukları birliği canlandırmış ve para birliği antlaşmasını 1943 yılında imzalamışlar, 1944’de gümrük antlaşmasını ve 1947 ‘de de ortak tarım politikası antlaşmasını hayata geçirmişlerdir.

İngiliz Devlet Adamı Winston Churchill 1946 yılında Zürih’de yaptığı bir konuşmada Avrupa’nın içinde bulunduğu güçlüklerin çözümü olarak “Avrupa’nın güvenliği ve hürriyeti için Birleşik Avrupa Devletleri’ni yaratmalıyız” görüşünü sunmuş ve bu birliğin yaratılmasında Fransa ve Almanya arasında ortaklık kurulmasını önermiştir. Bu yeni yapılanma sürecinde Avrupa ülkelerinin ekonomik olarak en büyük desteği Amerika Birleşik Devletleri’nin Marshall yardımları olmuştur. Bu yardımlardaki asıl amaç gittikçe güçlenen Sovyet etkisi karşısında zayıf Batı Avrupa’yı yeniden güçlü kılmaktır.⁴⁰

Bu yardımdan faydalanacak Avrupa ülkelerin bu yardımın dağıtılması amacıyla kurdukları Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü (Organisation for European Economic Cooperation : OEEC) Avrupa da işbirliğini sağlayan ilk girişimlerden birini oluşturmuştur.

Yaşanan bu zor süreçte Avrupa ülkeleri güçlü bir Avrupa’nın oluşması için kendi aralarında birçok birlik arayışına girmiştir.

2.1.2.1950’den 1990’lara kadar

Avrupa güç dengesinin merkezi olma özelliğini II. Dünya savaşından sonra kaybetmiş, ABD ve Sovyetler Birliği gibi 2 süper güç ortaya çıkmıştır.

⁴⁰ KARLUK, Rıdvan, “Uluslararası Ekonomik, Mali ve Siyasi Kuruluşlar”, Ankara.4.Baskı, Turhan Yayınları, 1998, s.24

II Dünya savaşından sonra ulusçuluğun, ideoloji olarak işlevini yitirmesinin nedeni özellikle Almanya’da ulusçuluğun atılması gereken bir yük olması, bu kavramın ekonomik refaha bir katkısı olmamasıdır.⁴¹

Alman politikacılardan Kurt Schumacher 2 kutuplu dünya düzeni içinde “üçüncü bir güç” olarak ortaya çıkacak bir birleşik Avrupa devletleri fikrini, Carlo Schmid ise federatif bir Avrupa’yı savunmaktadır. Almanya ise “organizeli bir geçici durum” olarak daha sonra buraya dahil edilmelidir.⁴²

19 Mayıs 1950’de zamanın Fransız dışişleri bakanı Robert Schuman açıkladığı planında Ruhr bölgesindeki zengin kömür ve demir madenlerinin Almanya ile birlikte ve bir “uluslarüstü” örgüt aracılığıyla işletilebileceğini aynı ideale sahip diğer demokratik Avrupa ülkelerinin de bu örgüte katılabileceklerini açıklamıştır.

Planın amacı savaş sanayinin ana maddeleri olan demir ve çeliğin üretim ve kullanım yetkisini uluslarüstü bir organa verilmesi ve gelecekteki muhtemel bir Fransa ve Almanya çatışmasının önlenmesi için yeni bir ekonomik ve politik birliğe gidilmesidir.

Ortak yüksek bir mercinin kurulması ve üretimin tüm Avrupa ülke pazarlarına aynı şartlarda arz edilmesini, sektörde çalışan işçilerin yaşam koşullarının eşit düzeye getirilmesi ve yükseltmesini içeren Schuman Bildirgesi ile yapılan çağrıya Almanya’nın yanı sıra İtalya, Hollanda, Belçika, Lüksemburg’un da olumlu yanıt vermesi üzerine toplam altı ülke arasında 18 Nisan 1951 yılında Paris Antlaşması imzalanmış ve böylece bugünkü Avrupa Birliği’nin somut olarak temelini oluşturan Avrupa Kömür Çelik Topluluğu (AKÇT) kurulmuştur.

⁴¹ CANBOLAT, İbrahim, “Uluslarüstü Sistem Avrupa Birliği”, İstanbul, Alfa Yayınları,1998,s.62

⁴² CANBOLAT, A.g.e., 1998, s.63

Antlaşma 23 Temmuz 1952’de yürürlüğe girmiştir. Avrupa Kömür Çelik Topluluğu’na üye ülkeler 1955’te Messina konferansında, daha geniş kapsamlı bir Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ve Atom Enerjisi Topluluğu (EURATOM)’nu kuran antlaşmalar Roma’da imzalamışlardır. 1 Ocak 1958 tarihinden itibaren de her iki antlaşma yürürlüğe girmiştir.⁴³

Avrupa Kömür Çelik Topluluğu (AKÇT) Antlaşması’nın kazandığı başarıdan sonra altılar (Almanya, Fransa, Hollanda, Lüksemburg, Belçika, İtalya) denen kurucu ülkeler tüm ekonomik faaliyetlerde bütünleşme yolunu benimsemişlerdir. Ekonomik bütünleşmenin zaman içinde siyasi bütünleşmeyi de beraberinde getireceği, bu sayede Avrupa ülkeleri arasında savaşların engelleneceği düşüncesiyle ekonomik entegrasyon çalışmalarına ağırlık verilmiştir.

Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET)’nu kuran Roma Antlaşması temel entegrasyon modeli olarak benimsedikleri ortak pazarın oluşturulmasına yönelik hükümler içermesi yanında başta topluluğun temel politikalarından biri olan ortak tarım politikaları olmak üzere, topluluk düzeyinde ele alınacak ortak politikaları da belirlemiştir.

Roma Antlaşmaların orijinal metninde yalnızca tarım ve ulaştırma alanlarında ortak politika belirlenmiş ancak zaman içinde antlaşmada yapılan değişikliklerle (Avrupa Tek Senedi, Maastricht Antlaşması, Amsterdam Antlaşması, Nice Antlaşması) ortak ticaret politikası, ekonomi, para politikaları gibi politikaların yanı sıra, tüketicinin korunması, çevre, eğitim, sanayi, kamu sağlığı gibi birçok alanda da ortak politikalar geliştirilmiştir.

Roma Antlaşması ile topluluğun temel organları (Konsey, Komisyon, Parlamento ve Adalet divanı) ile karar alma mekanizmaları da oluşturmuş, politikaların hayata geçirilmesi ve üye ülkeler arasında bütünleşmeler sağlanması

---

⁴³CANBOLAT, İbrahim, “Gelişmekte olan ülkeler ve dış politika”, İstanbul, Alfa Yayınları,1998,s.78

için gerekli bazı kurumsal yapılar (Avrupa Yatırım Bankası vb) ve destek mekanizmaları (Avrupa Sosyal Fonu gibi) belirlenmiştir. Başta üye devletlerin eski sömürgeleri olmak üzere üçüncü ülkelerle sağlanacak işbirliği de Roma Antlaşma hükümleri arasında yer almaktadır.

8 Nisan 1965 tarihinde de üç topluluğun (AET, AKTÇ ve EURATOM) yürütme organlarını birleştiren Fusion antlaşması imzalanmıştır.

Fusion Antlaşması ile her üç topluluk için tek konsey ve tek komisyon kurulması kabul edilmiştir. Paris ve Roma Antlaşması ile kurulan AKÇT, EURATOM, AET 1 Temmuz 1967'den geçerli olmak ve her üç topluluğu birden ifade etmek üzere Avrupa Toplulukları (AT) olarak anılmaya başlamıştır.

Ekonomik entegrasyonunu başarıyla oluşturan Avrupa Toplulukları önemli uluslararası sorunlara birlikte hareket etmek amacıyla siyasi işbirliği hakkındaki Davignon raporunu 27 Ekim 1970'de kabul etmiştir.

6-7 Temmuz 1978'de Bremen Avrupa Konseyi, işsizliği azaltmak amacıyla daha yüksek ekonomik büyüme için ortak bir strateji üzerinde anlaşmaya varmış Avrupa para sisteminden Avrupa Monetary Sistem (EMU) kurulması yönünde bir plan hazırlamıştır.

4-5 Aralık 1978 tarihinde Brüksel Avrupa Konseyi ECU'ya dayalı Avrupa Para Sistemi'ni kurmuş ve genişleme bağlamında kurumsal mekanizmaların ve işlemlerin uyumlaştırılması için Avrupa kurumlarını girişim yapmaya çağırıştır. 13 Mart 1979 tarihinde de Avrupa Para Sistemi oluşturulmuştur.

14 Şubat 1984 tarihinde Avrupa Paramentosu Avrupa Birliği (AB) kuran antlaşma taslağını kabul etmiştir."Spinelli Insiyatifi" diye adlandırılan bu taslak bu günkü "Avrupa Anayasası" nın temeli olmuştur.

1 Ocak 1985'te Avrupa pasaportları birçok üye devlette verilmeye başlanmıştır. 14 Haziran 1985'te "iç pazarın tamamlanması" adlı beyaz kitap komisyon tarafından yayınlanmıştır. Sınır kontrollerinin kaldırılmasına yönelik Schengen Antlaşması İtalya dışındaki kurucu ülkeler tarafından imzalanmıştır.

2-4 Aralık 1985'te Lüksemburg Avrupa Konseyi, 1992'den önce tek Pazar oluşturma kararı almış, Avrupa Tek Senedi (The Singular Act) Hollanda'nın başkenti Lahey 'de imzalanmıştır. 29 Mayıs 1986'da Avrupa bayrağı topluluk kurumları tarafından kabul edilmiştir. Avrupa Tek Senedi (The Singular Act) 1 Temmuz 1987'de yürürlüğe girmiştir.

1986 tarihinde imzalanıp 1987'de yürürlüğe giren Avrupa Tek Senedi (The European Singular Act) Avrupa topluluklarını kuran devletler arasındaki ilişkilerin tümünü bir Avrupa Birliğine dönüştürmek iradesiyle bir araya gelen Avrupa Topluluğu üyesi devletlerin temsilcileri tarafından hazırlanmıştır. Avrupa Tek Senedi esasen Roma Antlaşması ile hedeflenen siyasal birliğin kurumsal iyileştirme ve tek topluluk (Singular Community) yoluyla hızlandırılmasına yönelik bir araç görünümündedir. Tek senedin getirdiği yeniliğin arasında, parlamentonun etkinliğinin artırılması oylama nitelikli çoğunluk sistemi aracılığıyla karar alma sürecinin süratlendirilmesi, ortak dış politika ve güvenlik alanında işbirliğinin geliştirilmesi, iç Pazar ve ekonomik bütünleşme bulunmaktadır. Söz konusu anlaşma dış politika alanında işbirliğine katılmasını öngörmektedir. Avrupa Tek Senedi (The Singular Act) ile Avrupa parlamentosunun topluluk hayatındaki katkısı ve yetkileri genişlemektedir. Parlamento ulusal parlamentolara benzer yönde bir adım daha atmış olmaktadır.

Öte yandan iç Pazar yada tek Avrupa pazarı kendiliğinden siyasal bir olguyu beraber getirmektedir."Yurttaşlar Avrupası" esasına dayalı toplulukta değerlerin, tüm yurttaşların yararlanacağı şekilde dağıtılması söz konusudur.⁴⁴

---

⁴⁴ LAKE, Michael, "Avrupa Topluluğu; Bugünü ve Yarını" EC NEWS, Ekim 1991.s.3

12 Nisan 1989'da Delors Komitesi ekonomik ve parasal birlik üzerine bir rapor yayınlamış, Avrupa Parlamentosu “Temel Haklar Ve Özgürlükler Deklerasyonu” nu kabul etmiştir. 8-9 Aralık 1989'da İngiltere dışındaki üye devletler “Temel Sosyal Haklar Şartı” nı kabul etmişlerdir.

19 Haziran 1991'de Avrupa'da “Güvenlik Ve İşbirliği Konferansı”nın ilk toplantısı gerçekleştirilmiştir. 9-10 Aralık 1991 yılında Maastricht Avrupa Konseyi'nde kurucu antlaşmalara bazı değişiklikler getiren Avrupa Birliği'ne ilişkin antlaşma üzerinde uzlaşmaya varılmıştır.

2.1.3. 1990' lardan Bugüne

2.1.3.1.Maastricht Antlaşması

9-10 Aralık 1991'de toplanan Maastricht Avrupa Konseyinde kurucu antlaşmalara bazı değişiklikler getiren Avrupa Birliğine ilişkin antlaşma üzerinde uzlaşmaya varılmıştır. Böylece AB'nin hukuki temelleri atılmıştır. Söz konusu hukuki dönüşüm; 1957 yılında imzalanan Roma Antlaşmasını, Avrupa tek senedinden sonra bir kez daha değiştiren siyasi ve ekonomik nitelik taşıyan, biri siyasi birlik ve diğeri ekonomik birliğe ilişkin olmak üzere hazırlanan iki sözleşmenin topluluğa üye ülke devlet ve hükümet başkanları tarafından paraflanmasıyla sağlanmış; ve antlaşma 1 Kasım 1993 de yürürlüğe girmiş somut bir şekilde Avrupa Birliği kurulmuştur.

Antlaşmanın genel prensiplerinde topluluğa AB adı verilmiş ve Roma Antlaşması metninde geçen Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ifadelerinin Avrupa Toplulukları (AT) şeklinde değiştirilmesi esası getirilmiştir. Ayrıca antlaşma kapsamında kararların demokrasinin AB içinde hayata geçirilmesi amacıyla mümkün olduğunca vatandaşlar tarafından alınması ve Avrupa halkları arasında daha sıkı bir birlik oluşturulması öngörülmüştür. Antlaşmada topluluğu hedefler olarak; sınırsız bir iç pazar yaratılması, ekonomik ve sosyal bütünleşmeyi güçlendirmek ve uzun vadede tek parayı kapsayacak bir ekonomik ve parasal birlik oluşturmak suretiyle dengeli ve sürekli bir ekonomik sosyal gelişmeyi

sağlamak yanında; ortak bir dış politika ve ortak ve güvenlik politikası uygulanması ve uzun vadede ortak bir savunma politikasının tespiti yoluyla uluslar arası düzeyde bir birlik olarak hareket etmek, Avrupa vatandaşlığı kavramını oluşturmak suretiyle topluluğa üye ülke uyrukluların çıkarlarını ve haklarını korumaya daha fazla önem vermek, hukuk ve içişleri alanlarında daha sıkı işbirliğini geliştirmek, Topluluk müktesebatı korumak ve buna uygun faaliyet göstermektir.

Antlaşmada topluluğun görevi şöyle tanımlanmıştır :

Bir ortak Pazar ve bir ekonomik parasal birlik oluşturmak suretiyle antlaşmada öngörülen ortak faaliyetler yada politikaların uygulanması yoluyla genelinde ekonomik faaliyetlerin dengeli ve uyumlu bir şekilde gelişmesine, çevre faktörüne gerekli önem vermek suretiyle ve enflasyonist olmayan bir büyümeyi; ekonomik performanslarda yüksek bir yaklaşma derecesine, yüksek istihdam ve sosyal koruma seviyesi yüksek bir yaşam düzeyine ulaşmayı ve üye ülkeler arasında ekonomik ve sosyal yaklaşmayı temin etmek şeklinde tespit edilmiştir.

Maastricht Antlaşması ile getirilen ilkelerden biri birlik vatandaşlığı kavramıdır. Buna göre topluluğa üye ülke uyruğunda olan herkes birlik vatandaşı olabilir. Birlik vatandaşları bu anlaşma ile sağlanan haklardan yararlanabilecekleri gibi yine aynı anlaşma gereği bazı sorumluluklarda üstlenirler. Her vatandaş anlaşmada yer alan şartlar dahilinde üye ülke topraklarında serbestçe dolaşma ve ikamet etme hakkına sahip olacak ve konsey burada yer alan hakların uygulanmasını kolaylaştırmak için kararlar alabilecektir.

AB'ne üye ülkelerde kamu yönetimi anlayışında da bir ortak yapı oluşturacak kararlardan biri olan üye ülkelerde oturan her birlik vatandaşının , o ülke uyruğunda olmasa dahi, o ülke uyruğunda bulunan kişilerle aynı şartlarla söz konusu üye ülkede belediye seçimlerinde ve Avrupa Parlamentosu seçimlerinde oy kullanması ve aday olma hakkına da sahip olması Maastricht anlaşması ile sağlanmıştır.

Ayrıca her birlik vatandaşı uyruğunda bulunduğu ülkenin temsilciliğinin bulunmadığı bir üçüncü ülkede, temsilciliği bulunan herhangi bir üye ülkenin uyruğundaki vatandaşlar gibi diplomatik otoriteler tarafından sağlanan korumadan yararlanacaktır.

Maastricht zirvesinde topluluğun nispeten ekonomisi zayıf üyelerine yardım amacıyla öncelikle çevre topluluk için ulaştırma ağına ilişkin projelerin finansmanına yönelik olarak bir “uyum fonu” (cohesion fund) oluşturulmasına karar verilmiştir. Böylece topluluğun zengin üyeleri tarafından Yunanistan, İspanya, Portekiz ve İrlanda’ya topluluk fonları çerçevesinde daha fazla kaynak transfer edilecektir.⁴⁵

Antlaşma Avrupa Parlamentosunun yetkilerini bazı alanlarda genişleten ve Bakanlar Konseyi ile birlikte karar alma mekanizmasına etkin katılımını mümkün kılan ortak karar yöntemi (co-decision procedure) ile kararların vatandaşa en yakın düzeyde alınmasını öngören yetki ikamesini (subsidiarite) getirmiştir.

Maastricht Antlaşmasının getirdiği önemli bir yenilik ortak dış politika ve savunma politikasının oluşturulmasıdır. Devlet ve hükümet başkanları ortak faaliyet olabilecek hususlarda oybirliğiyle karar alacaklardır. Ortak savunma politikasının uygulanması görevi de Batı Avrupa birliği (BAB) ne verilmiştir. Yine antlaşma ile Avrupa Tek Senedi tarafından Avrupa Parlamentosunun artırılan yetkileri daha da artırılarak bazı konularda veto yetkisi verilmiştir.

Antlaşma ile polis ve yargı alanında işbirliğinin güçlendirilmesi bu bağlamda ortak vize konusunda nitelikli çoğunlukla karar alınması kararlaştırılmıştır. Göç gibi konularda hükümetler arası işbirliği gerçekleştirilmesi öngörülmüştür.

---

⁴⁵ TOBB, A.g.e, 2002;4

Maastricht Antlaşmasının yeni işbirliği alanları organize ettiği görülmektedir. Nitelikli çoğunlukla karar alınan bazı alanlarda topluluğun yetkileri artırılmıştır. Ayrı bir başlık altında eğitim, gençlik ilk kez topluluk yazılı metinlerine girmiş ve bu konudaki faaliyetlerin hedefi; özellikle üye ülkelerin dillerinin öğretilmesi ve yaygınlaştırılması yoluyla eğitim alanında Avrupa sınırlarının genişletilmesi, diplomaların ve eğitim sürelerinin karşılıklı olarak tanınmasını teşvik etmek suretiyle öğrenci ve öğretmenlerin hareketliliğine destek sağlanması, eğitim kurumları arasında işbirliğinin geliştirilmesi, üye ülkelerin eğitim sistemlerine ilişkin ortak sorunlarda bilgi ve deneyim değişiminin geliştirilmesi, öğrenci değişiminin geliştirilmesinin teşvik edilmesi olarak belirlenmiştir.

Antlaşma uyarınca bölgesel ve yerel otoritelerin temsilcilerinden oluşan, danışsal nitelik taşıyan ve bölgeler komitesi şeklinde adlandırılan bir komite oluşturulmuştur. Komite üyeleri topluluğu genel çıkarları çerçevesinde faaliyetlerini tam bir bağımsızlık içinde gerçekleştirir. Antlaşmada öngörülen durumlarda Avrupa konseyi ve komisyonu komiteye zorunlu olarak danışacaktır.

“Topluluklar”, “Ortak Dış Politika ve Güvenlik Politikası”, “Adalet ve İçişlerinde İşbirliği” olmak üzere üç sütun üzerine bina edilen Maastricht antlaşması ile aşağıda belirtilen alanlarda kapsamlı düzenlemeler yapılmıştır :

- Ortak Dış Politika ve Güvenlik Politikası,
- Sosyal Avrupa,
- Avrupa vatandaşlığı,
- Birliğin Kurumları,
- Adalet ve İçişlerin alanlarında işbirliği,
- “ikame” (subsidiarite) ilkesi,
- Ekonomik ve Parasal Birlik,

-Diğer işbirliği alanları (çevre, tüketici hakları, enerji ve ulaştırma, sağlık, bölgesel kalkınma politikası vb).⁴⁶

2.1.3.2. Kopenhag Zirvesi

22 Haziran 1993 tarihinde yapılan Kopenhag Zirvesi'nde, Avrupa konseyi, Avrupa Birliği'nin genişlemesinin merkezi Doğu Avrupa Ülkelerini kapsayacağını kabul etmiş ve aynı zamanda adaylık için başvuruda bulunan ülkelerin tam üyeliğe kabul edilmeden önce karşılaşması gereken kriterleride belirtmiştir. Bu kriterler siyasi, ekonomik ve topluluk mevzuatının benimsenmesi olmak üzere üç grupta toplanmıştır.

Siyasi Kriter:

Demokrasiyi, hukukun üstünlüğünü, insan haklarını ve azınlık haklarını güvence altına alan kurumların varlığı.

Ekonomik Kriter:

İşleyen ve aynı zamanda birlik içinde rekabetçi baskılara ve diğer serbest piyasa güçlerine dayanabilecek bir serbest piyasa ekonomisinin varlığı.

Topluluk mevzuatının benimsenmesi:

Siyasi, ekonomik ve parasal birliğin hedeflerine bağlı kalmak üzere üyelik için gerekli yükümlülükleri yerine getirebilme kapasitesine sahip olmak.

Aday ülkeler için oluşturulan bu kıstaslar yanında tam üyelik içinde bir takım kıstaslar belirlenmiştir. Bunlar; siyasi kıstas, ekonomik kıstas ve uyum kıstasıdır.

⁴⁶ www.bumko.gov.tr/maastricht_antlasmasi (erişim.23.06.2011)

Siyasi Kıstas:

Ülkede demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan haklarına ve azınlık haklarına saygıyı teminat altına alan istikrarlı kurumların varlığı.

Ekonomik Kıstas:

İstikrarlı piyasa ekonomisinin mevcudiyeti, başta AB olmak üzere dış dünya rekabetine dayanma kapasitesi.

Uyum Kıstası.

Siyasi birlik ile ekonomik ve parasal birlik de dahil olmak üzere, AB'nin müktesebatına uyum kapasitesi.

Üyelik, aday ülkenin siyasal, ekonomik ve parasal birliğin hedeflerine katılma da dahil olmak üzere üyelik yükümlülüğünü üstlenme yeteneğine sahip olmasını da öngörür.⁴⁷

2.1.3.3. Amsterdam Antlaşması

AB üyesi ülkelerin, Maastricht Antlaşması'nın günümüz koşul ve ihtiyaçlarına uyarlanması ve bu çerçevede tek para birimine geçiş ve Avrupa Birliğinin genişlemesine ilişkin sürecin belirlenebilmesi amacıyla 29 Mart 1996 tarihinde hükümetler arası konferans İtalya'nın Torino şehrinde başlamıştır.

Bu süreç 16-17 Haziran 1997 tarihinde gerçekleştirilen Amsterdam zirvesiyle tamamlanmıştır. Taslak anlaşması üzerinde anlaşmaya varılmış 2 Ekim 1997 tarihinde antlaşma imzalanmıştır. 1 Mayıs 1999 tarihinde de yürürlüğe girmiştir. Anlaşmanın temel düzenleme konuları şunlardır :

Özgürlük, güvenlik ve adalet

AB ve vatandaşlık

⁴⁷ Kopenhag Kriterleri,
<http://www.abofisi.metu.edu.tr/abhakkında/kopenhag.htm>.(erişim:23.06.2011)

Uyumlu ve etkili bir dış politika
 Birliğin kurumları
 Daha sıkı işbirliği esneklik
 Anlaşmaların basitleştirilmesi ve düzenlenmesi.

Antlaşmanın temel haklar ve ayrımcılık yapılmaması kısmında AB ilkeleri yeniden yazılmıştır. Maastricht Antlaşmasında sadece demokrasi ilkeleri ve temel haklardan bahsedilirken Amsterdam Antlaşmasında Avrupa Birliğinin özgürlük, demokrasi, insan hakları ve temel özgürlüklere saygı ile hukuk devleti ilkeleri üzerine kurulu olduğu vurgulanmakta ve yaptırım olarak üyelerinin üçte birinin veya parlamentonun onayı ile komisyonun yapacağı bir öneri üzerine konseyin üye ülkelerin saydığı ilkeleri ihlal ettiği şeklinde bir karar alabilmesi ayrıca böyle bir durumda nitelikli çoğunlukla söz konusu ülkelerin birlik içindeki bazı haklarının (oy hakkı gibi) askıya alınabilmesi öngörülmektedir.

Amsterdam Antlaşmasıyla ayrıca 1 Ocak 1999 tarihinde tek para birimi uygulamasına geçiş teyit edilmiştir, sürdürülebilir kalkınmanın ilkesi getirilmiş, tüketici haklarına yönelik iyileştirmeler yapılmıştır.

“Her Avrupa devleti birliğe üyelik için başvurabilir” şeklindeki hüküm yeniden düzenlenmiş birliğin temellerini oluşturduğu ifade edilen “özgürlük, demokrasi, hukuk devleti ve insan hakları ile temel özgürlüklere saygı ilkelerine bağlı her Avrupa devleti”nin birliğe üye olmak için başvuruda bulunabileceği şeklinde değiştirilmiştir.⁴⁸

2.1.3.4. Nice Antlaşması

Amsterdam Antlaşması sürecinden sonra mevcut kurumsal mekanizmaların üye sayısı artacak bir AB'nin gereksinimini cevap verecek düzeyde olup olmadığının ortaya çıkarılması ve demokratik yapıyı işletebilmenin

---

⁴⁸TOBB, 2002, S.34

çok üyeli bir Avrupa Birliğinde nasıl gelişebileceği, sonuçta yeniden yapılanma sürecinin başlatılması için Nice Avrupa Konseyi, temel haklar şartını kabul etmiş, AB'nin kurucu antlaşmasını yenileyecek Nice Antlaşması taslak metni üzerinde 7-9 Aralık 2000 tarihinde uzlaşmaya varmıştır.⁴⁹

26 Şubat 2001 tarihinde imzalanan antlaşma mevcut antlaşmalara değişiklikler getirmekte, özellikle kurumsal reformlar içermektedir. Nice Antlaşması ile gelecekteki hukuki sistemlerin hazırlanmasında gerekli esnekliğin sağlanması için oluşturulan ilk derece mahkemesinde her üye ülkeden en az bir temsilci bulunmasına karar verilmiştir. Ayrıca nitelikli çoğunlukla karar alma prosedürünün tatbik edildiği alanların sayısı artmıştır. Kalıcı siyasi ve askeri yapıların kurulmasına ve Batı Avrupa Birliğinin kriz yönetimi işlevlerinin AB'ne dahil edilmesine karar verilmiştir. Topluluk resmi gazetesinin isminin AB resmi gazetesi olarak değiştirilmesi onaylanmıştır. Avrupa Parlamentosunda muhtemel gelişme sürecinde her aday ülke için (Türkiye hariç) sandalye sayısı belirlenmiş ve 732 sandalyede sınırlanmıştır.

Komisyounun yapısına ilişkin prosedürlerde değişikliğe gidilmiştir. Komisyon başkanının Avrupa Konseyi tarafından nitelikli çoğunlukla aday gösterilmesi ve Avrupa parlamentosu tarafından onaylanması kuralı benimsenmiştir. Burada hedeflenen üye ülkeler tarafından aday gösterilmeyen birinin komisyon üyesi olarak tanınmasının önüne geçilmesidir. Nice Antlaşması 1 Şubat 2003 tarihinde yürürlüğe girmiştir.⁵⁰

2.1.3.5. AB Anayasası ve Lizbon Antlaşması

1990 yıllardan bu yana yaşanan hızlı gelişmeler ve AB'nin genişleme süreci de göz önüne alınarak 2002 Nice Zirvesi'nde AB için bir Anayasa hazırlanmasına karar verilmiştir.

⁴⁹ IKV, "Nice Antlaşması", İstanbul, 1Baskı , IKV Yayınları No:174, 2003

⁵⁰ IKV 2003, 177

28 Şubat 2002 tarihinde AB Anayasası taslağını oluşturmak üzere toplanan 105 üyesi bulunan 'Avrupa'nın Geleceği Kurultayı' bir yıldan fazla süren bir dönemin sonunda çalışmalarını tamamlamış ve taslak metni AB Dönem Başkanlığı'na sunmuştur. Avrupa için bir Anayasa oluşturan Antlaşma Taslağı, 17-18 Haziran 2004 tarihlerinde Brüksel'de gerçekleştirilen zirve sonunda kabul edilmiştir.

Avrupa Anayasası dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde AB'nin kurumsal yapısını, ikinci bölüm Temel Haklar Antlaşması'nı, üçüncü bölüm birliğin politikalarını, dördüncü bölüm genel ve nihai hükümleri oluşturmaktadır.

Anayasa hazırlamakla görevlendirilen Komite başkanlığında aralarında bulunduğu bazı muhafazkar siyasetçiler ve aydınlar AB Anayasası'nda Hristiyanlık değerlerine açıkça ithamda bulunulmasını, böylece AB'nin Hristiyan karakterinin altının çizilmesi gerektiğini savunmuşlardır. Buna karşı çıkan daha liberal eğilimli aydın ve siyaset adamları ise AB'nin esas itibarıyla bir dini örgüt veya dini temeller üzerinde yükselen bir kurum değil, çoğulcu demokrasi, insan hakları ve özgürlükleri, rekabetçi piyasalar ve hukukun üstünlüğü gibi değerler üzerinde yükselen bir kurum olduğunu, bu nedenle Hristiyanlık değerlerine atıfta bulunulmasının yanlış olacağını ileri sürmüşlerdir. Hararetli tartışmalardan sonra Anayasa Taslağı, dini değerlere açıkça atıfta bulunmayan şekliyle kabul edilmiştir.⁵¹

Avrupa Birliği üye ülkelerinin siyasi bir birlik kurma amacıyla hazırlanan, AB'nin temelini oluşturan kurucu antlaşmalar ile bugüne kadar onları değiştiren tüm antlaşmaları bir metinde toplayan Anayasanın onaylanma süreci oldukça sıkıntılı geçmiştir. Anayasa'nın yürürlüğe girebilmesi için tüm üye ülkeler tarafından kabul edilmesi beklenen süreçte özellikle, Fransa ve Hollanda'da gerçekleştirilen referandumlarda çıkan hayır kararı olumsuz etki yaratmıştır.

⁵¹ ACAR, Mustafa, "AB ve Türkiye, Bir Ekonomik ve Siyasi Analiz", Ankara, 1.Baskı, Orion Yayınları, 2006.s.27

Böylece AB Anayasal Antlaşması'nın Fransa ve Hollanda'da yapılan referandumlarda reddedilmesi sonucu yeni bir arayışa girilmiştir.

Anayasal Antlaşmanın belirli bölümlerinin alınması suretiyle oluşturulan 18–19 Ekim 2007 tarihlerinde Lizbon'da yapılan zirvede onaylanarak AB'nin kurumsal yapısına bazı değişiklikler getiren Lizbon Antlaşması, 13 Aralık 2007 tarihinde imzalanarak 1 Aralık 2009 tarihinde de yürürlüğe girmiştir.⁵²

Lizbon Antlaşması ile daimi bir AB Konseyi Başkanı görevi getirilmiştir. Bu kişi nitelikli çoğunluk yöntemiyle bir kereye mahsus yenilenebilen 2,5 yıllık bir süre için AB üyesi ülkeler tarafından seçilecek, AB Konseyi toplantılarına da başkanlık edecektir.

Antlaşmada nitelikli çoğunluk oylama sisteminde de değişiklik yapılarak yeni sistem nitelikli çoğunluğun sadece üye ülkelerin sayısı ve sahip oldukları ağırlıklı oya göre tanımlanmayıp ülkelerin nüfusları da göz önüne alınarak AP'da 786 olan üye sayısı 750'ye düşürülerek, ülkelerin AP'da temsil edileceği üye sayısı en az 6, en fazla 96 olarak değiştirilmiştir.

Dış politikada tek seslilik ve etkinliğin artırılması amacıyla Dışişleri ve Güvenlik Politikası Birlik Yüksek Temsilciliği getirilmiştir.⁵³ AB Konseyi, nitelikli çoğunlukla, Komisyon Başkanı ile de anlaşarak, Dış Politika ve Güvenlik Yüksek Temsilcisini atayabilecektir. Yüksek Temsilci, Birliğin Ortak Dış ve Güvenlik Politikasını yürütmekle görevlendirilmiştir. Ayrıca, Yüksek Temsilci, Dış İlişkiler Konseyine başkanlık ettiği gibi, Komisyon Başkan Yardımcısı olarak da görev yapabilecektir.

AB komiserlerinin sayısı azaltılarak, üye ülkelerden komiser seçiminde rotasyon uygulaması temel olarak alınmıştır.

⁵² <http://www.ikv.org.tr/icerik.asp?konu=abtarihce&baslik=Tarihçe> (erişim: 24.06.2011)

⁵³ <http://www.ikv.org.tr/icerik.asp?konu=abtarihce&baslik=Tarihçe> (erişim: 24.06.2011)

AB bütçesi, dış politika ve vergi gibi konularda karar alınabilmesi için, "İkili çoğunluk sistemi" geçerli olmayarak üye ülkelerin oy birliği şartı getirilmiştir.

Üye ülkelerin ulusal meclislerine, AB Komisyonunun hazırladığı yasa tasarılarını yeniden incelenmek üzere geri gönderme yetkisi verilmiştir.

İnsan Hakları konusunda ayrıntılı düzenlemeler getiren AB Temel Haklar Şartı, Lizbon Antlaşması'nda yapılan bir atıfla hukuki olarak bağlayıcı hale getirilmiştir.

2.1.4 Genişleme Süreci

II. Dünya Savaşı'ndan sonra bir entegrasyon arayışı içinde olan Avrupa, AB oluşumundan bu yana yeni ülke katılımlarını genel olarak olumlu karşılamakta özellikle soğuk savaş sonrası katılımlarla ekonomik, siyasi, sosyal alanlarda daha güçlü bir birlik olacağına inanmakta ve bu bağlamda da "genişleme başlangıcından günümüze dek Avrupa bütünleşmesinin değişmez ve tekrarlanan bir özelliği"⁵⁴ olarak karşımıza çıkmaktadır.

1973 yılında İngiltere, Danimarka ve İrlanda'nın tam üye olarak topluluğa katılmasıyla ilk genişleme süreci gerçekleşmiştir.

1976 yılında tam üyelik başvurusunda bulunan Akdeniz ülkesi Yunanistan'ın 1 Ocak 1981 yılında Topluluğa katılmasıyla da üye sayısı 10'a yükselmiş, Topluluk sınırları güneye doğru genişlemiştir.

1986 yılında diğer Akdeniz ülkelerinden Portekiz ve İspanya'nın topluluğa katılımı sağlanmış, Topluluk 12 üyeli birlik haline gelerek üçüncü genişleme tamamlanmıştır.

⁵⁴ TAHİROĞLU, Kürşad,"AB Genişleme Evrelerinde İzlenen Siyaset", İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Bölümü, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul, 2006,s.68.

Ekonomik ve demokrasi yönünden gelişmiş kuzey ülkelerinden İsveç, Finlandiya ve Avusturya'nın 1995 yılında Topluluğa katılımı ile dördüncü genişleme süreci gerçekleşerek üye sayısı 15'e yükselmiştir.

Soğuk savaş sonrası yeni strateji arayışları içinde, Merkez ve Doğu Avrupa Ülkeleri'ne ekonomi ve demokrasi konusunda destek ve işbirliğinin geliştirilmesi yönünde kararlar alınmış ve Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Polonya, Slovakya, Estonya, Letonya, Litvanya, Slovenya, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ve Malta 1 Mayıs 2004 tarihinde Birlik üyesi olmuşlardır.⁵⁵

Balkan ülkelerinden Romanya ve Bulgaristan'ın da 1 Ocak 2007 tarihinde AB'ne tam üye olmasıyla Birlik; 27 dilin konuşulduğu, farklı kültürlerle sahip 23 ülke'den meydana gelmiştir.

Böylece, AB'ne ekonomik, siyasi, kültürel vb. alanlarda oldukça farklı yapıdaki ülkelerin katılım sürecinden sonra “çeşitlilik içinde birlik” arayışlarının önemi Birlik için daha da artmıştır.

2.2. AVRUPA BİRLİĞİ KURUMLARI

Bir entegrasyon olan Avrupa Birliği egemen bir devletin sahip olacağı kurumlarla benzeşen ve yer yer örtüşen ulusal üstü kurumlara sahiptir. Bu kurumlar Avrupa Birliğinin asıl organları, danışma organları ve diğer organlardır.

2.2.1. Asıl Organlar

2.2.1.1. Avrupa Birliği Konseyi

Birliğin yasama ve karar alma organıdır. Her üye devletin bakan düzeyinde temsilcilerinden oluşur. Gündemin içeriğine göre ilgili bakanlar katılır, ancak genel olarak dış işleri bakanlarından oluşur.

⁵⁵ <http://www.ikv.org.tr/icerik.asp?konu=abtarihce&baslik=Tarihçe> (erişim: 24.06.2011)

Konsey karar alma sürecinde, komisyon tarafından hazırlanarak kendisine sunulan tasarıları inceler ve karara bağlar. Bir tasarımın yasalaşması konusunda kesin karar verecek Konsey'dir.

2.2.1.2. Avrupa Konseyi

Avrupa Birliğinin genel politikalarını belirlemek üzere üye devlet başkanları veya hükümet başkanlarının toplandığı konseydir. Zirve olarakta bilinmektedir.

Genel olarak Brüksel'de gerçekleştirilen toplantılara Dışişleri Bakanları ve bir Komisyon üyesi de katılır.

Zirvenin amacı siyasi ve diğer alandaki tıkanıklıkların en üst yetkililer tarafından çözüme ulaştırılmasıdır.⁵⁶

2.2.1.3. Avrupa Komisyonu

Topluluğun yürütme organıdır. Komisyon üyeleri seçildikten sonra ulusal hükümetlerini değil Avrupa Birliğini temsil ederler. Görev süreleri beş yıldır.

Komisyon bir idari teşkilat olup, topluluk politikalarının tasarlama ve koordinatörlüğünü yapmaktadır.⁵⁷

Komisyon, kurucu antlaşmaların koruyucusudur, buradaki kuralları usulüne uygun uygulanıp uygulanmadığını, tarafların yükümlülüklerini yerine getirip getirmediğini izler.

⁵⁶ ÜLGER, "Avrupa Birliği'nin ABC'si", 5. Baskı, Sinemis Yayınları, Ankara, 2003.,s.29

⁵⁷ GENÇ, Mehmet, "Avrupa Topluluklarının Kurumsal ve Hukuksal Yapısı", 1.Baskı, Uludağ Üniversitesi Yayınları, Bursa, 1993, s.87,

2.2.1.4. Avrupa Parlamentosu

Avrupa Parlamentosu, üye ülke vatandaşlarının doğrudan genel oylarıyla seçilen temsilcilerinden oluşur. Beş yıllık bir süre için seçilirler, üyeler seçildikleri ülkelere göre değil, siyasi görüşlerine göre gruplaşmışlardır.

Parlamentonun aylık genel oturumları Strasbourg'ta, komite ve ek toplantıları Brüksel'de yapılır. Sekreteryası ise Lüksemburg'ta bulunmaktadır.⁵⁸

Görevleri arasında bütçeyi hazırlamak, ombudsman tayin etmek, komisyon üyelerini atamak veya görevden almak, Avrupa Birliği'nin yaptığı anlaşmaları onaylamak ve birliğe yeni üye katılımını kabul etmektir.

2.2.1.5. Adalet Divanı

Her üye ülkeden bir yargıç altı yıllığına göreve gelir, kararları bağlayıcı olup aldığı kararlara temyiz olanağı yoktur.

Divan Topluluk hukukunu yorumlar, uyuşmazlıklara bakar. Merkezi Lüksemburg'tadır. Divanın yükünün azaltılması için Avrupa Tek Senedi ile ilk derece mahkemeleri kurulmuştur.⁵⁹

2.2.1.6. Sayıştay :

Avrupa Birliği'nin tüm gelir ve giderlerini denetleme yetkisine sahiptir. Maastricht antlaşması ile asıl organ kapsamına alınmıştır.

Sayıştay üyeleri Avrupa Parlamentosunda görüşü alınarak seçilen üyelerden oluşur. Altı yıl görev yaparlar.

⁵⁸ FENDOĞLU, Hasan Tahsin, "Türkiye'nin Demokratik Gelişimi ve Avrupa Birliği", Beyan Yayınları, s.374.2007.

⁵⁹ GENÇ, A.g.e.1993, s.163,

2.2.2. Danışma Organları

Avrupa Birliğinin asıl organlarının görevlerini yaparken istişare nitelikte danışma organları yardımcı olurlar.

2.2.2.1. Ekonomik ve Sosyal Komite

Başta işverenler, sendikalar, çiftçiler, serbest meslek sahipleri gibi ekonomik ve sosyal hayatın çeşitli kesimlerinin temsilcilerinden oluşur. Topluluk bu konularla ilgili mevzuat çıkarırken komiteye danışır.

2.2.2.2. Bölgeler Komitesi

Eğitim, gençlik, kültür, halk sağlığı, enerji, telekomünikasyon gibi bölgesel yararları etkileyen konularda bu organa danışılmaktadır.

2.2.3. Diğer Organlar

2.2.3.1. Avrupa Yatırım Bankası

Avrupa Birliği politikalarının ve projelerinin finansmanını sağlar. Avrupa Yatırım Bankası, üye ülkelerin katkılarıyla finanse edilir ve kar amacı gütmeyiz.

2.2.3.2. Avrupa Merkez Bankası

Avrupa Birliği para politikasını uygulamakla görevli ve bağımsızdır. Avro'nun istikrarını ve tedavüldeki miktarını da belirler.⁶⁰

---

⁶⁰ TOBB, A.g.e. 2002.s.178

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ KÜLTÜR POLİTİKALARI

3.1. AVRUPA BİRLİĞİ KÜLTÜR POLİTİKALARININ GELİŞİMİ

Avrupa Birliği ülkeleri siyasi, ekonomik alanlarda olduğu gibi kültür alanında farklılıklar göstermektedir.

Ekonomik birlikten siyasi bir birliğe giden bu entegrasyonda, özellikle kültür konusu üzerinde durulması gereken konularının başında gelmektedir.

Zaman zaman Avrupa Birliği'nin bir kültür politikası olduğu, ya da olması gerektiği vurgulanarak, 2004 tarihli Anayasa taslağında “çeşitlilik içinde birlik” ifadesinin sık sık dile getirildiği görülmektedir.

Farklı geçmiş, farklı gelenek, farklı yaşam tarzı kısaca farklı kültürlere sahip ulus devletlerin yeni bir entegrasyon içine katılmaları beraberinde yeni arayışları da getirmiştir.

Avrupa Birliği seçkinleri ortak Avrupa kültürünü ortaya koymak için birçok sembol inşa etmiş ve bu bilinci yaratabilecek öğeleri vurgulamışlardır.⁶¹

Ortak bir Avrupa bilinci, Avrupalılık için ortak değerler yaratılmaya çalışılan bu süreçte Avrupa Birliği semboller aracılığıyla bünyesinde yer alan farklı, türdeş olmayan ulusların arasında benzerlikler yaratarak bir dayanışma sağlama amacındadır.⁶²

⁶¹ SHORE, Chris, Building Europe, Londra-Newyork: Routledge, 2000, s.26

⁶² VON BENDA-BECKMAN Keebet ve VERKUYKEN Maykel “Nationalism, Ethnicity and Cultural Identity in Europe” Hollanda: Ercomer, 1995, s.19

Avrupa Birliği ortak bir Avrupa bilinci yaratmak için kültür konularında da politikalar geliştirmiş, özellikle 1990'lardan bu yana önemi daha çok vurgulanmıştır.

AB kültür politikalarının 1970-1980 yılları, 1980-1990 yılları ve 1990 yıllarından günümüze kadar olan gelişimi aşağıda incelenmiştir.

3.1.1. 1970-1980 Yılları

14 Aralık 1973 tarihinde Danimarka'nın başkenti Kopenhag şehrinde Avrupa Kimliği Deklerasyonu imzalanmıştır.

Dokuz ye devlet tarafından imzalan Deklerasyonda değerlere saygı, ortak miras, ulusal, kültürel çeşitliliğin korunması, birey ihtiyaçlarının karşılanması temelinde bir toplum oluşturulması üzerinde durularak, demokrasi, hukukun üstünlüğü, ekonomik ilerleme sonucu, sosyal adalet ve insan haklarına saygıyı koruma azmi vurgulanmış, bunların Avrupa kimliğinde temelini oluşturduğunun altı çizilmiştir.⁶³

Avrupa bütünleşme hareketlerinin içinde bulunduğu zorluklara karşı çözüm bulmak amacıyla ortak bir Avrupa bilincinin oluşturulmasının zemininin hazırlandığı deklarasyonda ortak değerlere sahip ıkılacağının yazılı olarak ifade edilmesi oldukça önemli bir gelişmedir.

Avrupa Kimliği Deklerasyonu'nun imzalanmasından sonra 9-10 Aralık 1974 tarihinde gerçekleştirilen Paris zirvesi'nde Avrupa bütünleşmesi bağlamında Avrupa vatandaşlığı haklarının alınmasına yönelik kararlar alınmıştır.⁶⁴

⁶³ European Navigator - Declaration on European Identity, (1973), http://www.ena.lu/declaration_european_identity_copenhagen_14december_1973-020002278.html. (erişim:25.06.2011)

⁶⁴ European Navigator - http://www.ena.lu/final_communique_paris_summit_10_december_1974-020002285.html. (erişim:25.06.2011)

Konuya ilişkin Belçika Başbakanı Leo Tindenmas'a bir rapor hazırlama görevi verilmiştir.

1975 yılında Leo Tindemans tarafından hazırlanan raporda⁶⁵ ilk kez Avrupa vatandaşlığı fikri yazılı olarak ortaya atılmış, vatandaşlar lehine birtakım hakların alınmasına yönelik vurgu yapılarak, Avrupa Deklerasyonu'nda alınan kararların uygulanmasının altı çizilmiştir.

Tindenmas Raporunda iki konu üzerinde durulmuştur. Birincisi temel hak ve özgürlüklerin korunması, ikincisi diğer ülkelere ve ABD'ye karşı tek vücut olarak hareket edebilmek için Avrupa bütünleşmesinin sağlanmasıdır.

Raporda, ulusal kültür, dil, kimlik, ortak miras konularında bilincin artırılması için ülke vatandaşlarının karşılıklı yer değiştirmeleri görüşüne de yer verilmiştir.

1970'li yıllarda yaşanan küresel krizler Avrupa'nın ekonomik, siyasi, kültürel vb. alanlarda ortak hareket etme konusuna ayrı bir önem vermesi gerektiğini ortaya koymuştur.

3.1.2. 1980-1990 Yılları

Kültür konusunda 1970'li yıllarda başlayan çalışmalar 1980'li yıllarda devam etmiş, 1983 yılında Stuttgart'ta Solemn Deklerasyonu imzalanmıştır.

Söz konusu Deklerasyonda; ortak bir kültürel miras bilinci, işbirliği, Avrupa bilincini oluşturma, görsel işitsel alanda kültürün yayılması için ortak

---

⁶⁵ European Navigator – Report on European Union (1975), (<http://www.ena.lu/mce.cfm>) (erişim:25.06.2011)

faaliyetler geliştirme, üye ve diğer ülkelerle de kültürel ilişkilerin arttırılmasına yönelik kararlar alınmıştır.⁶⁶

25-26 Haziran 1984 yılında Fontainebleau'da gerçekleştirilen zirve,⁶⁷ Avrupa bütünleşme sürecine ilişkin gerçekleştirilen en önemli zirvelerden biridir. Zirvede Avrupa bütünleşmesi hakkında rapor hazırlamak üzere geçici bir komitenin kurulmasına karar verilmiştir. Komitenin başına eski parlamento üyesi olan Pietro Adonnino getirilmiştir.

Avrupa Konseyinin sonuç belgesinin 6. maddesi "Halkların Avrupası"dır. Bu madde de ortak kültürel değerleri vurgulayacak olan ortak semboller üzerinde durulmuştur. Ortak pasaport, malların serbest dolaşımı, sınırların kalkması, üniversite diplomalarının denkleştirilmesi vb. konularda çalışmalar yapılması kararlaştırılmıştır.

Adonnino'nun başkanlığını yaptığı komitenin Topluluğu ifade eden sembollerin kullanılması, Avrupa ortak parası vb. konularında inceleme yapması da kararlar arasındadır. Zirvede alınan kararla oluşturulan Adonnino Komitesi konuyla ilgili iki rapor hazırlamıştır.

Birinci raporda Avrupa bütünleşmesine ilişkin; üye ülke vatandaşlarının serbest dolaşımı, malların serbest dolaşımı, ikematgah vb. gibi vatandaşların gündelik hayatlarındaki konulara vurgu yapılarak önemli konuların altı çizilmiştir.

Milano Avrupa Konseyi'nin de sunulan ikinci raporda; özel haklar, kültür ve iletişim, bilgi gençlik, eğitim, değişim ve spor, sağlık, sosyal güvenlik, Avrupa Kimliği vb. konularında durum saptamasından sonra önerilerde bulunulmuştur. Konseyin ve Topluluk Kültür Bakanlarının yıllık toplantıları, Avrupa Kültür Başkenti yönünde kararların alınması gibi konuları üzerinde durulmuştur. Ortak

⁶⁶ European Navigator Solemn Declaration on European Union,(1983),(http://www.ena.lu/mce.cfm)(erişim:25.06.2011)

⁶⁷ European Navigator Fontainebleau European Council, (1984) (http://www.ena.lu/mce.cfm) (erişim: 25.06.2011)

televizyon programlarının yapılması, çok dilli televizyon kanallarının geliştirilmesi, Avrupa Biliminin başarısını ve tüm zenginlikleri ve farklılığı ile Avrupa medeniyetinin öne çıkarılması, kültür alanındaki projelerin finanse edilmesi, müzelere ve kültürel olaylara tüm üye ülkelerden girişin sağlanabilmesi önerilmiştir.

Toplulukta konuşulan dillerin kültürel mirasın gerekli bir parçasının oluşturduğu ve kültürel mirasın zenginliğine ve çeşitliliğine katkıda bulunduğu için dil eğitimine önem verilmesi gereği vurgulanmıştır. Okullar arası değişimlerin yapılması, farklı milliyet ve kültürlerden gençler için gönüllü çalışma kamplarının oluşturulması önerilmiştir. 9 Mayıs'ın her yıl Avrupa Günü olarak kutlanması, bir bayrak ve ambleme ihtiyacı duyulduğunun altı çizilmiştir. Beethoven'in 9.senfoni'sinin Avrupa fikrinin temsilcisi olarak Avrupa Konseyi tarafından tanınması, Topluluk tarihinde yer alan önemli olayları anlatan pulların tasarlanması fikri önerilmiştir.

Avrupa kimliği, Avrupa vatandaşlığının yaratılması ihtiyacına vurgu yapan ve Halkların Avrupası bağlamında duyarlılıkların artırılmasının da altını çizen rapor, Milano Avrupa Birliği Konseyi'nde kabul edilerek, konsey toplantısının sonuç belgesinde kültür politikaları resmi olarak ifade edilmiştir.

Milano Avrupa Birliği Konseyi'nde alınan kararlar Avrupa Konseyi'nin kullandığı bayrak, Avrupa Birliği'nin resmi bayrağı olmuştur. Mavi fon üzerine on iki yıldızın yer aldığı Avrupa bayrağı resmi törenle Brüksel'deki merkezinde 29 Mayıs 1986 tarihinde göndere çekilmiştir.

1 Ocak 1985 yılında başlatılan Avrupa pasaportu uygulaması ile tüm üye devlet vatandaşları arasında bir bütünlük ve eşitlik duygusu ile Avrupalılık bilinci aşılama çalışılmıştır.

Beethoven'in 9. senfonisinin son bölümünün Avrupa Birliği'nin resmi marşı olması, Kültür Başkenti vb. fikirlerin uygulamaya konulması, sembollere

vurgu yapılması Avrupa bütünleşmesine ve Avrupanın ortak değerlerine sahip çıkacak Avrupa bilincini geliştirmeye yönelik çalışmalar olarak ortaya çıkmaktadır.

3.1.3. 1990 Yıllarından Bugüne

Maasricht Avrupa Konseyinde kurucu antlaşmalara değişiklikler getiren Avrupa Birliğine ilişkin antlaşma üzerinde uzlaşmaya varılmış ve AB'nin hukuki temelleri atılmıştır. Avrupa Birliği olarak da adlandırılan Maastricht Antlaşması 29 Temmuz 1992 tarihinde imzalanarak birçok alanda yenilikler getirilmiştir. 1 Kasım 1993 tarihinde yürürlüğe giren bu antlaşma ile Avrupa Topluluğu Avrupa Birliği adını almıştır.

Bu Antlaşma ile getirilen ilklerden biri Avrupa Vatandaşlığı kavramıdır. Topluluğa üye ülke uyruğunda olan herkes birlik vatandaşı olabilir. Birlik vatandaşları antlaşma ile sağlanan haklardan yararlanabilecekleri gibi bazı sorumluluklarda üstlenirler. Antlaşmada üye ülke vatandaşlarının kendi ülke uyruklarına ortak bir vatandaşlığın yerleştirilmesi kararı alınmıştır. Kararların vatandaşa en yakın düzeyde alınması vurgulanarak önemli bir yenilik getirilmiş, Birlik vatandaşlığının oluşturulması ile üye ülkelerin vatandaşlarının haklarını ve çıkarlarını korumak amacı gözetilmiştir.

Antlaşma ile Birlik vatandaşları serbest dolaşım, oy verme, dilekçe yazma, Ombudsmana başvurma vb. konularda önemli haklara kavuşmuştur.⁶⁸

Kültür politikalarının yasal bir zemine sahip olduğu ilk antlaşma Avrupa Birliğinin kurucu antlaşması olan Maastricht Antlaşması⁶⁹nda mesleki eğitim, gençlik ve kültür alanında da kararlar alınmıştır.

⁶⁸ Avrupa Birliği Resmi İnternet Sitesi Treaty European Union, (1992)erişim:25.06.2011

⁶⁹ DENİZER, İçen, Esra, "AB Kültür Politikaları", Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilimdalı, Yüksek Lisans Tezi. Muğla, 2007, s.39.

AB Antlaşması bir yandan çok dilliliği, kültürel çeşitliliği korurken bir yandan da Avrupa kimliğinin oluşturulmasını esas almaktadır.

Maasticht Antlaşması iç bütünleşme yolunda bir dönüm noktası olmuştur. Alınan kararlar itibariyle yeni Avrupa Birliğinin temelleri atılmıştır.

Kültürel boyut açısından Maastricht anlaşması “Kültür” başlıklı olarak 128. maddede yer almış ve yasal olarak bütçe ayrılmıştır. Böylece AB’nin Birlik’te kültürü teşvik etmek amacıyla müzik, dans, film, kültürel miras, sanat ve diğer kültür konularında işbirliği içinde yürütecek geniş kapsamlı birçok program yapabilmesine olanak sağlanmıştır.

Topluluk, ortak kültürel mirası ön planda tutarak, ulusal ve bölgesel çeşitliliklerine saygı içinde üye devletlerin kültürlerinin gelişimine katkıda bulunacağını, bu konuda yapılacak çalışmaların destekleneceğini, üye ülkelerle ve üçüncü ülkelerle işbirliğinin geliştirileceğini karara bağlamıştır.

1990’lı yıllardan itibaren kültür programları uygulanmaya başlanmış olup kültürel ve sanatsal olayları desteklemek üzere ilk Kaleidoscope programı oluşturulmuştur.

1990 ve 1995 yılları arasında, 500’den fazla kültürel proje Topluluk desteği almıştır.⁷⁰

2 Ekim 1997 tarihinde imzalanan ve 1 Mayıs 1999 tarihinde yürürlüğe giren Amsterdam Antlaşmasında, AB Antlaşması ile Birlik vatandaşlarına getirilen temel yenilikler daha kapsamlı olarak ele alınmıştır.

AB Antlaşmasında 128. madde olarak ele alınan kültür konusunun Amsterdam Antlaşmasında 151. madde olarak bir başlık halinde yinelenmesi

⁷⁰ SARP, Aydılgö; Avrupa Birliği Kültür Politikaları, İstanbul: Varlık Dergisi, sayı 1154, Kasım 2003, s.7

kültürün önemine vurgu yapılması açısından oldukça önemlidir. AB'nin desteğiyle birçok kültür programları gerçekleştirilmiştir.

Amsterdam Antlaşması'ndan sonra 17 Aralık 2000 tarihinde imzalanan AB Temel Haklar Sözleşmesi, siyasi, ekonomik, sosyal vb. hakları bir metinde toplayarak Birlik ve tüm bireyleri kapsayan hak ve özgürlükleri koruma altına almıştır.⁷¹ Hak ve özgürlükler açısından Birlik vatandaşı olup olmaması hususunda ayırım yapılmayarak insanlık onuru, yaşama hakkı, özgürlük ve güvenlik hakkı, düşünce, din ve vicdan özgürlüğü, ifade ve bilgi edinme özgürlüğü, sanat ve bilim özgürlüğü, eğitim hakkı gibi çok önemli konular ele alınmış, özellikle kültürel çeşitlilik, ortak değerlere saygı duyulması vurgulanarak her türlü ayırmacılık yasaklanmıştır.⁷²

Bireylerin hak ve sorumluluklarını net bir şekilde belirleyen AB Temel Haklar Sözleşmesi, Birliğin hangi hakları korumaya değer gördüğünü de açıkça ifade etmektedir.

Avrupa Birliğinin oluşturulması için hazırlanan 16 Aralık 2004 tarihinde İtalya'nın başkenti Roma'da imzalanan ve dört bölümden oluşan Anayasal Antlaşması'nın birinci bölümü AB'nin kurumsal yapısını, ikinci bölümü Temel Haklar Antlaşması'nı, üçüncü bölümü birliğin politikalarını, dördüncü bölümü ise genel ve nihai hükümleri oluşturmaktadır.

Antlaşmada kültür konusuna ilişkin kültürel mirasın önemi, korunması, bu anlamda işbirliğine gidilmesi, Avrupa kültürünün yayılması, Avrupa bilincinin oluşturulması ve benzer konularda ortak bir paydada birleşilmesi, ülkeler arası değişimlerin yapılması vb. hususların altı çizilmiştir.

⁷¹ European Navigator Charte of Fundamental Rights of the European Union, (2000), (<http://www.ena.lu/mce.cfm>)erişim:26.06.2011

⁷² European Navigator Charte of Fundamental Rights of the European Union, (2000), (<http://www.ena.lu/mce.cfm>)erişim:26.06.2011

Bu Antlaşma ile bir yandan kültürel, dilsel, dinsel çeşitliliğe saygı duyulması, diğer yandan ise ortak değerler vurgulanarak bir Avrupa Vatandaşlığı bilinci, Avrupa Halkı yaratılmaya çalışılmıştır. Özellikle semboller üzerinde durularak “çeşitlilik içinde birlik sloganı” kullanılmıştır. Bayrak, marş, ortak para birimi gibi sembolere vurgu yapılmıştır.

Anayasal Antlaşmanın belirli bölümlerinin alınması suretiyle oluşturulan 13 Aralık 2007 tarihinde imzalanarak 1 Aralık 2009 tarihinde yürürlüğe giren Lizbon Antlaşması 2004 ve 2007 yıllarında yeni ülkelerin katılımı ile yirmi yedi ülke sayısına ulaşan Avrupa Birliği'nin karşılaştığı, karşılaşıcağı sorunlara bir çözüm arayışı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Antlaşmanın en önemli amaçları arasında Birlik organlarının daha şeffaf ve etkili duruma getirilmesi, Birliğin aldığı kararların demokratik meşruiyetinin artırılması ve temel hakların Birlik alanında korunmasının sağlanmasıdır.

Lizbon Antlaşmasında AB Anayasası'ndan farklı olan konulardan biri Birliğin sembolleridir. AB Anayasası'nda Avrupa günü, AB bayrağı, marşı gibi ortak semboller konusunda bir düzenlemeye yer verilirken Lizbon Antlaşmasında böyle bir düzenleme yerine antlaşmaya eklenen bir deklarasyon ile üye devletler bu sembolleri AB'de yaşayan insanların beraberliğinin simgeleri olduğunu ve bu simgelerin Birlik vatandaşlarının Birliğe olan bağlılıklarının ifadesi olduğu vurgulamışlardır.

3.1.3.1. Kültür Programları

3.1.3.1. 1. Kaleidoscope (1991-1999)

En az üç üye devletin ortaklaşa oluşturdukları kültürel ve sanatsal olayları desteklemek üzere ilk uygulanmaya başlanan Kaleidoscope programı'dır. 1990 ve 1996 yılları arasında, çeviri eserlerin ve kitapların Avrupa'da promosyonlarının yapılması alanında pek çok proje uygulanmıştır.

Kaleidoscope (1996-1999) programı, Avrupa Parlamentosu ve Bakanlar Kurulu tarafından 29 Mart 1996 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Üç yıl süreli programa ayrılan 26.5 milyon euroluk bütçeye 1999 yılında 10.2 milyon euro daha eklenmiştir. Dans, müzik, tiyatro ve operadan resim, heykel, mimari ve fotoğraf sanatına kadar pek çok alanda, proje maddi olarak desteklenmiştir.⁷³

Programın amacı, sanatçılar, kültür alanında çalışanlar, kültür kurumları, diğer kültür operatörleri vb. kesimlerin işbirliği içinde kültüre katılımının sağlanmasına olanak veren projelere destek vermektir.

Programın kapsamındaki sektörler; sanatsal performans (dans, tiyatro, müzik, opera, vs), plastik ve görsel sanatlar (resim, heykel, mimari, yontma sanatı), uygulamalı sanatlar (fotoğrafçılık, tasarım)'dır.

3.1.3.1.2.Ariane Programı (1997-1999)

1997-1999 yıllarında uygulanan çeviriyi de içeren kitapları ve okuma sektörünü kapsayan bir programdır.

7 milyon Avro'luk bir bütçeye ek olarak 4,1 milyon Avro eklenen programda üye devletlerin kendi kültürlerini yansıtan edebiyat eserleri dışındaki edebiyat ürünlerine karşı ilgi duymalarını ve böylece birbirlerini daha iyi tanıyıp anlamaları hedeflenmiştir.⁷⁴ Programda edebiyat çevirisi, oyun ve referans çalışması, işbirliği ve uzman eğitimi desteklenmiştir.

Programın amacı bölgesel ve ulusal çeşitliliğin farkında, kültürlerin gelişmesi için bu alanda gerçekleştirilen faaliyetlerin desteklenmesi, üye ülkeler arasında işbirliği ve ortak projeleri geliştirilmesi, Avrupa insanının tarih ve

⁷³ AB Resmi Sitesi: Kaleidoscope, http://culture/eac/culture2007/historique/kaleidoscope_en.html (erişim:26.06.2011)

⁷⁴ Ariane, (http://ec.europa.eu/culture2007/historique/Ariane_en.html) (erişim:26.06.2011)

edebiyat alanında karşılıklı olarak bilgisinin artmasıdır.⁷⁵ Böylece Avrupalılık bilincinin gelişmesi sağlanacaktır.

3.1.3.1.3.Raphael Programı (1997-2000)

Raphael Programı 1997-2000 yıllarında uygulanan taşınabilir, taşınamaz miras, arkeolojik ve su altı mirası, mimari miras vb. alanlarda uygulanan bir programdır.

Üye devletlerin Avrupa kültür mirası alanında oluşturdukları resmi politikadaki eksiklikleri tamamlamak amacıyla oluşturulmuştur.⁷⁶

Dört yıl için uygulanan ve 30 milyonluk Avro'ya sahip programın amacı Avrupa kültür mirasını korumak, sahip çıkmak, bu konuda bilinçlenmek, ve konuya ortak miras duyarlılığıyla dahil olunmasını sağlamaktır.

Programda yer alan konularda birçok proje ve operatör desteklenmiştir.

3.13.1.4. Kültür 2000 Programı (2000-2006)

2000-2006 yılları arasında uygulanan bir programdır. Toplam 26,5 milyon Avro'luk bir bütçeye sahiptir.

Kültür 2000 programı, tüm sanatsal ve kültürel alanlarda hazırlanmış olan iş birliği projelerine kaynak sağlamaktadır. Otuz Avrupa ülkesi programda yer almaktadır.

Programın amacı, Avrupa halkları arasında kültür alışverişinin gerçekleştirilmesi, Avrupa kültürünün çeşitlendirilmesi, sanatçıların üreticilik ve yaratıcılıklarının artırılması, kültür öğelerinin daha geniş kitlelere ulaştırılmasıdır.

⁷⁵ Ariane, (http://ec.europa.eu/culture2007/historique/Ariane_en.html) (erişim:26.06.2011)

⁷⁶ Raphael, (http://ec.europa.eu/culture2007/historique/Raphael_en.html) (erişim:26.06.2011)

Program belli yıllık faaliyetler, çok yıllık faaliyetler, kültürel olaylar olmak üzere üç kategoriden oluşmaktadır.

Kültür 2000 Programı diğer programlardan farklı olarak tüm sanatsal ve kültürel alandaki projelere bağışlar sağlamaktadır.

3.1.3.1.5. Avrupa Kültür 2000 Programı (2007-2013)

Kültür programını yürüten kurum Avrupa komisyonu'dur. Alt kurumları her ülkede ayrı ayrı tesbit edilen Yönetici Ajans ve Kültürel İrtibat Noktalarıdır.

Kültürel İrtibat Noktası'nın görevi, Kültür Programı'nın kamuoyuna tanıtılması ve kültür alanında çalışan meslek sahipleri ve işletmecilerin programa katılımını sağlamaktır.

Avrupa Komisyonu önerisiyle 2007-2013 tarihlerini kapsayan ve adı "AB Kültür Programı" olarak belirlenen küresel bir vizyon içeren yeni bir program oluşturulmuştur.

Sanatçıların ve kültür çalışanlarının eğitimi ve kültürler arası diyalogun hareketliliğini amaçlayan programın 2007-2013 dönemi için toplam bütçesi 400 milyon Avro'dur. Programa ancak en az iki yıldır aktif bir şekilde faaliyette ve kültürel alanda çalışmaları olan üniversiteler, belediyeler, özel şirketler ve sivil toplum kuruluşları başvurabilmektedir.

Kültür Programına katılmak için katılımcı ülkelerden katkı payı toplanmaktadır. Program, kültürün her alanını kapsamakta olup bu alanlarda çalışan araştırmacılar, vakıflar ve devlet üniversiteleri için açıktır. Katılımcılar tüzel kişi olmalıdır. Ancak medya programa dahil değildir.⁷⁷

⁷⁷ AB Kültür Programı Türkçe Resmi İnternet Sitesi: http://www.ccp.gv.tr/genel_bakis.html (erişim:22.06.2011)

Avrupa vatandaşlığı oluşumuna yönelik programın amacı kültürel aktörler ve kültür kurumları arasındaki kültürel işbirliğini arttırarak paylaşılan kültürel alanın geliştirilmesini sağlamak, kültür sektöründe çalışanların ve sanatçıların sınır ötesi dolaşımının geliştirilmesi, kültürler arası diyalogun artırılmasıdır.

Kültürel çoğulculuk kavramına saygı duyulması ve desteklenmesi amacıyla işbirliğinin ve kültürel değişimlerin sağlanmasına yönelik çalışmaları kapsayan program oldukça geniş bir kitleye hitap etmektedir.

Farklı proje modelleri için farklı fonlar içeren programda çok yıllık işbirliği öngören projelere yıllık 200000 ile 500000 Avro, yıllık işbirliği projelerine 50000 ile 200000 Avro, edebi çeviri projelerine 2000 ile 6000 Avro, üçüncü ülkelerle işbirliği projelerine yıllık 50000 ile 200000 Avro hibe sağlanmaktadır.⁷⁸

3.1.3.1.6. Avrupa Kültür Başkenti

Avrupa Kültür Başkenti Projesi fikri 1980'lerde ortaya çıkan en önemli AB projelerinden biridir.

Yunanistan Kültür Bakanı Melina Mercuri'nin konuya ilişkin önerisi Avrupa Birliği Bakanlar Konseyi tarafından kabul edilmesinden sonra Avrupa kültürüne zenginlik katan kentlere verilme kararı ile Avrupa Kültür Başkenti ünvanını ilk olarak 1985 yılında Yunanistan'ın başkenti Atina sahip olmuştur.

Avrupa Kültür Başkenti Projesi'nde amaç Avrupa Birliği üyelerini ve diğer Avrupa ülkelerini kültür alanında bir araya getirmek, Avrupa Kültürlerinin ve çeşitliliğini vurgulamak ve "Avrupa" yurttaşları arasında karşılıklı anlayışı ve paylaşımı arttırmaktır.

⁷⁸ EurActiv AB Haber Politika ve Bilgi Portalı
<http://www.euractiv.com.tr/ab-fonlari/article/400-milyon-euro-butcel-avrupa-kultur-programina-ab-ulkelerinden-sadece-6-basvuru-00676> (erişim:26.06.2011)

Avrupa Kùltür Başkenti unvanı 2000 yılına gelindiğinde, yeni binyıl nedeniyle birden fazla kente ayrıca AB Adayı olan ÷lkelerin kentlerine de verilmeye başlanmıştır.

2014 yılına kadar Avrupa Kùltür Bařkentleri şunlardır:

- 1985 Atina - Yunanistan
- 1986 Floransa - İtalya
- 1987 Amsterdam -Hollanda
- 1988 Berlin - Almanya
- 1989 Paris - Fransa
- 1990 Glasgow - İskoçya
- 1991 Dublin - İrlanda
- 1992 Madrid - İspanya
- 1993 Anvers – Belçika
- 1994 Lizbon – Portekiz
- 1995 Lüksemburg
- 1996 Lizbon - Portekiz
- 1997 Selanik – Yunanistan
- 1998 Stockholm - İsveç
- 1999 Weimar - Almanya
- 2000 Avignon - Fransa
- Bergen – Norveç
- Bologna - İtalya
- Brüksel - Belçika
- Helsinki - Finlandiya
- Krakov - Polonya
- Reykjavik - İzlanda
- Prag - Çek Cumhuriyeti
- Santiago de Comp. - İspanya
- 2001 Porto - Portekiz
- Rotterdam -Hollanda

- 2002 Bruge - Belçika
Salamanca -İspanya
- 2003 Graz - Avusturya
- 2004 Genova - İtalya
Lille - Fransa
- 2005 Cork - İrlanda
- 2006 Patras - Yunanistan
- 2007 Sibiu - Romanya
Lüksemburg
- 2008 Stavenger - Norveç
Liverpool - İngiltere
- 2009 Linz - Avusturya
Vilnius - Litvanya
- 2010 Peç - Macaristan
Essen – Almanya
İstanbul – Türkiye
- 2011 Turku – Finlandiya
Tallinn – Estonya
- 2012 Guimaraes – Portekiz
Maribor – Estonya
- 2013 Marsilya – Fransa
Kösice – Slovakya
- 2014 Umea – İsveç
Riga – Letonya ⁷⁹

3.1.3.1.7. Europavox Festivali

1990'lı yıllardan itibaren kültürel etkinlikleri teşvik eden Avrupa Birliği Europavox Festivali'ne de katkı sağlamaktadır.

⁷⁹ http://tr.wikipedia.org/wiki/Avrupa-K%C3%BCr_Ba%c5%9Fkenti.
(erişim: 26/06/2011)

Europavox Festivali bir müzik ve gençlik festivalidir. AB tarafından ağırlıklı olarak desteklenen festivalin amacı Avrupa'nın müzik alanında da çeşitliliğini göstermek, paylaşmaktır.

Festival programında her üye ülke için bir müzik grubu yada sanatçısı için kontenjan bulunmaktadır.

Avrupalılık farkındalığını yaratmak, Avrupalılık bilincini oluşturmak için 2006 tarihinden beri Fransa'da yapılmakta olan festivale ülkeler ana dillerinde katılabilmektedir.

2006 tarihinde başlayan Europavox Festivali, 2009 tarihinden itibaren de Avrupa Birliği İletişim Birimi tarafından verilen 2 yıl süreli Euroglobe burs programı çerçevesinde etkinliklerini Avrupa'nın geneline açma imkanına kavuşmuştur.⁸⁰

3.1.3.1.8. Avrupa Birliği medya programları

AB'nin üye ülkeler içinde görsel-ışitsel sektörü desteklemek için hazırlamış olduğu çok yıllık programlardır.

Bunlar, MEDIA I (1991-1995), MEDIA II (1996-2000) MEDIA Plus (2001-2006) ve MEDIA 2007 (2007-2013) programları'dır.

Görsel-İşitsel sektördeki çeşitli yapısal eksikliklerin giderilmesi ve görsel-ışitsel alanda gelişimi desteklemek, katkı sağlamak için oluşturulmuş bu programlara; özel ve tüzel kişiler, sivil toplum kuruluşları ve ilgili kamu kuruluşları başvurabilmektedir.

---

⁸⁰ Europavox Festivali resmi internet sitesi
<http://www.europavox.com> (erişim: 26/06/2011)

Bu programlar aracılığıyla ilgili sektörlere aktarılan kaynaklarla yüzlerce film çekimine destek verilmiş, eğitim programları hazırlanmış ve festivaller düzenlenmiştir.

Kültürlerin çeşitliliği, Avrupa kültürel mirasın geliştirilmesi konusunda AB medya programlarından yararlanmaktadır.

GCERIS

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ KÜLTÜR POLİTİKALARININ TÜRKİYE'YE ETKİLERİ

4.1. TÜRKİYE'DE KÜLTÜR POLİTİKALARINA GENEL BAKIŞ

Günümüzde Kültür işlerinden sorumlu bakanlık Kültür ve Turizm Bakanlığı olup tarihsel gelişimine bakıldığında dönem dönem farklı bakanlıkların kültür çalışmalarını yürüttüğü görülmektedir.

1935 yılına kadar Maarif Vekaleti kültür faaliyetleri ile ilgili çalışmaları gerçekleştirmiş, 1935 yılında Kültür Bakanlığı kurulmuştur. 1941'den 1971 yılına kadar da Milli Eğitim Bakanlığı kültür işlerini devralmıştır. 1949 yılında Dram ve Opera bölümleri, Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü, 1950 yılında Milli Kütüphane Müdürlüğü, 1965 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Kültür Müsteşarlığı oluşturulmuştur. 1971 yılında tekrar kurulan Kültür Bakanlığı, 1977 yılında Milli Eğitim Bakanlığı ile birleştirilerek Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı'na dönüştürülmüştür. 1978 yılında Kültür Bakanlığı, 1980 Askeri Harekatı'ndan sonra ise Kültür ve Turizm Bakanlığı adını almıştır.⁸¹

16.4.2003 yılında da 4848 sayılı kanun ile kültür ve turizm alanında çalışmaları yürütmek üzere Kültür ve Turizm Bakanlığı kurulmuştur.

Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın Arastırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, Telif Hakları ve Sinema Genel Müdürlüğü, İdari ve Mali İşler Daire Başkanlığı, Tanıtma Genel Müdürlüğü, Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Koordinasyon Daire Başkanlığı, Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü, Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü, Döner Sermaye İşletmesi Merkez Müdürlüğü, Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü, Milli Kütüphane Başkanlığı, Personel Dairesi Başkanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Yatırım ve İşletmeler

⁸¹“Türkiye Cumhuriyeti Hükümet Programlarında kültür”, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara,1990.s.15- 23

Genel Müdürlüğü, Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü, Tanıtma Fonu Kurulu Temsilciliği'nden oluşan,⁸² hizmet birimleri bulunmaktadır.

4.1.1 Kalkınma Planlarında kültür politikaları

1963-1967 yıllarını kapsayan Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda⁸³ “kültür” konusu bağımsız olarak ele alınmamıştır. Planda eğitim, araştırma, istihdam, vb. konularla ilgili amaçlar yer almış, yerel ve küresel kültür alanında önemli bir gelişme olmamıştır.

1968-1972 yıllarını kapsayan İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda⁸⁴ “kültür” konusu “kültür faaliyetleri” başlığı adı altında; ilkeler, durum, uygulanacak politikalar olmak üzere üç başlık halinde ele alınmış, yerel ve küresel kültür konusunda amaç yönünden Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı ile benzerlikler göstermektedir.

1973-1977 yıllarını kapsayan Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda⁸⁵ “kültür” konusuna bağımsız bir başlık verilmiştir. Planda günün şartları, gelişen teknolojinin bireylerin günlük yaşamına ve kültürel hayatına etkisi, Türk ekonomisinin durumu, hazırlanan planların hedef ve sonuçları, Kültürel alanda güzel sanatların geliştirilmesi, değerli eserlerin yapılmasına teşvik edilmesi, devlet arşiv sistemlerinin düzenlenmesi, kültür miraslarının araştırılıp incelenmesi, eski eserlerin korunması, müzelere giden ziyaretçi sayısının araştırılması, Türk milli kültürü ve folklorünün yaşatılması, yazma eserlerin korunması vb.konular üzerinde durulmuştur.

⁸² www.kultur.gov.tr/TR/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFAAF6AA849816B2EF6B12BC5704C951AB

⁸³ “Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı”,
<http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan1pdf>. (erişim: 26.06.2011)

⁸⁴ “İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı”,
<http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan2pdf>. (erişim: 26.06.2011)

⁸⁵ “Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı”
<http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan3pdf>. (erişim: 26.06.2011)

1979-1983 yıllarını kapsayan Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda⁸⁶ Türkiye'nin zengin kültürel mirası vurgulanmış, kültürel gelişmenin teknolojik, bilimsel, toplumsal gelişmelerden soyutlanamayacağı dile getirilmiştir.

Dördüncü BYKP döneminde 12 Eylül 1980 Askeri darbesi gerçekleşmiş, düşüncelerin rahatça ifade edilememesi, baskı altında olması, kitapların yasaklanması vb. yapılan uygulamalar sanat ve kültür anlamında gelişmeleri de olumsuz etkilemiştir.

Dördüncü BYKP döneminde 23-27 Ekim 1982 tarihlerinde Birinci Milli Kültür Şurası düzenlenmiştir. Bu dönemde Kültür Bakanlığı tek bir bakanlıktan çıkarılmış, Kültür ve Turizm Bakanlığı'na dönüştürülmüş ve ayrı ayrı müsteşarlıklara bağlanmıştır.

1985-1989 yıllarını kapsayan Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda⁸⁷ kültür konusu milli kültür başlığı altında incelenmiştir. "Milli Kültür Alt Komisyonları" oluşturulmuştur. Devletin kültür politikasına ilişkin, devletçe yapılacak faaliyet ve çalışmaların yer aldığı kültür planlamaları DPT tarafından, ilgili kuruluş temsilcileri ve uzmanların katıldığı "Milli Kültür Özel İhtisas Komisyonu"nda belirlenmiştir.

Beşinci BYKP'da milli kültür kapsamlı olarak ele alınmıştır. Bu dönemde tarihi ve mimari çevrenin düzenlenmesinden, eski eserlerin araştırılmasına, korunmasına, müzelerin yalnızca kültür varlıklarının saklandığı yerler olmaktan çıkarılarak konferans, sergi, seminer gibi faaliyetlerinde gerçekleştirileceği mekanlar olmasının planlanmasına kadar daha geniş bir kültür politikası oluşturulmaya çalışılmıştır.

⁸⁶ "Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı"
<http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan4pdf>. (erişim:26.06.2011)

⁸⁷ "Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı"
<http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan5pdf>. (erişim:26.06.2011)

1990-1994 yıllarını kapsayan Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda⁸⁸ Milli Kültürün geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasının, kalkınma planlarının temel ilkelerinden birisi olacağı ifade edilmiştir. Planda İkili kültürel değişim programlarının uygulanması yer almıştır.

1996-2000 yıllarını kapsayan Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda⁸⁹ globalleşme ile birlikte sosyal değişimin yaşandığı bu dönemde ekonomik, sosyal, kültürel politikaların bir bütünlük içinde ele alınması ihtiyacının önemi vurgulanmıştır.

Bu dönemde Kültür Bakanlığı WEB Sitesi oluşturulmuştur. 1998 yılında başlatılan bu uygulama ile kültür ve sanat etkinliklerinin daha geniş bir kesime ulaşabilme yolu açılmıştır.

2001-2005 yıllarını kapsayan Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda⁹⁰ Kültürel alt yapının güçlendirilmesi, kültür bilincinin kazandırılması, geliştirilmesi, Türk kültür değerlerinin ve mirasının korunması, Türkçenin güzel kullanılması, Türk Cumhuriyetleri ve topluluklarıyla kültürel ilişkilere ilişkin kararlar alınmıştır.

2007-2013 yıllarını kapsayan Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda⁹¹ kültürel zenginlik ve çeşitliliğin önemi, korunması, geliştirilmesi üzerinde durularak, Türk kültürünün gelişime açık olması ve evrensel kültür birikimine katkıda bulunması, kültür politikalarında yerel yönetimlerin, sivil toplum kuruluşlarının etkinliğinin sağlanması programlanmıştır. Toplumsal bütünleşme

⁸⁸ “Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı”

<http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan6pdf>. (erişim: 27.06.2011)

⁸⁹ “Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı”

<http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan7pdf>. (erişim: 27.06.2011)

⁹⁰ “Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı”

<http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan8pdf>. (erişim: 27.06.2011)

⁹¹ “Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı”

<http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan9pdf>. (erişim: 27.06.2011)

ve dayanışmanın artırılması amacıyla hoşgörü, toplumsal diyalog ve ortaklık kültürü geliştirici politikaların önemine ilişkin kararlar alınmıştır.

4.2. AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRKİYE İLİŞKİLERİ

Türkiye Cumhuriyetini kuran Mustafa Kemal Atatürk, Türk Devleti'nin her alanda en ileri seviyede olan muasır medeniyetlere katılmasını bir hedef olarak belirlemiştir.

Batı'ya karşı, askeri alanda kazanılan zaferden sonra uluslararası ilişkiler bağlamında da güçlü olmak gereği hissedilmiştir. Batı kurumlarında Yunanistan yalnız bırakılmamaya çalışılmıştır. II. Dünya Savaşı sonrası istikrarsız ortamda güven arayışı artmıştır. Ekonomik güçlükler bir entegrasyon arayışını zorunlu kılmıştır.

Avrupa Birliği ile ilişkilerin kurulması, Türkiye'nin 31 Temmuz 1959 tarihinde AET (Avrupa Ekonomik Topluluğu) komitesine başvurarak, ortaklık isteğinde bulunmasıyla başlamıştır. AET Bakanlar Konseyi Yunanistan'tan sonra başvurusunu yapan Türkiye'nin ortaklık başvurusunu 11 Eylül 1959'da Yunanistan ile birlikte kabul etmiştir.

1-2 Mart 1960 tarihinde AET Yunanistan ile ortaklık müzakerelerine başlamayı kabul etmiştir. 17 Mart 1960'da da Türkiye AET ülkelerinin Ankara büyükelçilerine "Yunanistan ile müzakerelere başlanırken Türkiye'nin geri bırakılmayacağı" belirten bir memorandum vermiştir. 21 Nisan 1960 tarihinde ise AET Komisyonu Türkiye'nin Yunanistan gibi ağır yükümlülükler altına giremeyeceğini ifade etmiştir.

27 Mayıs 1960'da Türkiye'de ordu yönetime el koymuş ve Türkiye AET ilişkileri dondurulmuştur. Ekim 1960 tarihinde 27 Mayıs sonrası kurulan yeni hükümet, Türkiye'nin tüm yükümlülükleri almaya hazır olduğunu açıklamış ve AET'de Yunanistan ile yapılan antlaşmanın aynısının Türkiye ile de yapılmasını

talep etmiştir. Ancak 17 Ekim 1962’da AET Bakanlar Konseyi beklemeyi daha yararlı bulduğunu açıklamış ve tüm görüşmeler ertelenmiştir.

Türkiye ile AET arasında ortaklık yaratan ve sonuçta Türkiye’yi AET ile bir gümrük birliğine götürecektir ve ileride tam üyeliği sağlayacak olan ortaklık anlaşması (Ankara Anlaşması) 12 Eylül 1963’te imzalanmıştır. Ortaklık Anlaşması 1 Aralık 1964 yılında yürürlüğe girmiştir.

Bu anlaşma da, Türkiye’nin AET ile arasındaki ilişkiler hukuki temele oturmuştur. Ankara anlaşması Türkiye’ye tam üyelik kapılarını açmıştır.⁹²

Bir çerçeve anlaşması olan Ankara Antlaşması ile AET Türkiye ile ortaklığı 3 aşamada gerçekleştirmeyi hedeflemiştir. Bu dönemler Hazırlık Dönemi, Geçiş Dönemi ve Son Dönem olarak üç döneme ayrılmaktadır.⁹³

Hazırlık döneminde, Türkiye geçiş dönemi ve son dönemde kendine düşecek yükümlülükleri üstlenebilmek için topluluğun yardımıyla ekonomisini güçlendirecektir.

Geçiş döneminde ise akit taraflar Türkiye ile topluluk arasında bir gümrük birliğinin gelişen bir şekilde yerleşmesini, ortaklığın iyileşmesini sağlamak için Türkiye’nin ekonomik politikalarının topluluğunkine yaklaştırılmasını, bunun içinde gerekli ortak eylemlerin geliştirilmesini sağlayacaktır.

23 Kasım 1970’de imzalanan Katma Protokol’ün yürürlüğe girmesiyle, hazırlık dönemi sona ermiş ve “ Geçiş Dönemi” ne ilişkin koşullar belirlenmiştir. Yeni dönemde, taraflar arasında sanayi ürünleri, tarım ürünleri ve kişilerin serbest dolaşımının sağlanması ve Gümrük Birliğinin tamamlanması öngörülmüştür.

⁹² İYİBOZKURT, Erol, “Küreselleşme ve Türkiye”, Bursa, 1.Baskı, Ezgi Yayınevi, 1999, s.90

⁹³ İKV Sözlük, “Kavramlar Sözlüğü”, 1 Baskı, İKV Yayınları, no.157.1999.s.13

Son dönem ise gümrük birliğinin ve akit tarafların ekonomi politikaları arasındaki koordinasyonun güçlendirilmesini gerektirmektedir.

Ankara Antlaşması'nın genel ve son hükümler kısmında nihai hedefin topluluğun antlaşmadan doğan yükümlülüklerin tümünün Türkiye tarafından üstlenebileceğinin görülmesi üzerine tam üyelik olacağı madde 28'de belirtilmiştir.

6-9 Kasım 1976'da AET Türkiye Karma Parlamento Komitesi Türkiye ve üye ülkeler arasında işçilerin serbest dolaşımına kademeli olarak geçilmesine yönelik tavsiye kararı almıştır. Ancak 25 Aralık 1976'da Türkiye, tek yanlı bir kararlar katma protokoldeki maddeyi (koruma mad.60) işletip tüm yükümlülüklerini dondurmıştır. 8 Mayıs 1979'da Avrupa Komisyonunun sunduğu AET-Türkiye ortaklık ilişkisinin tekrar başlatılmasına yönelik teklifleri doğrultusunda konsey ortak tutum almıştır. 20 Haziran 1979'da Türkiye'nin isteği doğrultusunda yükümlülüklerin tekrar gözden geçirilmesi için AET ile tekrar müzakereler başlamıştır. Ancak 12 Eylül 1980 tarihinde Türkiye'de ordu yönetime el koymuştur. Bunun üzerine, 16 Eylül 1980 tarihinde ordunun yönetime el koyup parlamentoyu fesh etmesinden sonra AET Dışişleri Bakanlar Konseyi askeri yönetime zaman kredisini tanıyarak Türkiye ile işbirliğini sürdüreceğini açıklamıştır.

25 Mart 1981'de Milli Güvenlik Konseyi demokrasiye geçilir geçilmez AET'ye tam üyelik başvurusu yapılmasını ve hazırlıklara başlanmasını kararlaştırmıştır. Fakat 23 Ocak 1982'de Avrupa Parlamentosu, Türkiye-AET antlaşmasının askıya alınmasını konsey ve komisyondan istemiş, ilişkiler fiilen dondurulmuştur. Ayrıca Avrupa Parlamentosu Türkiye'de genel seçimlerin yapılmasını talep etmiştir. 8 Temmuz 1982'de Avrupa parlamentosu Türkiye'de insan hakları ihlallerini kınayan ve Türk Hükümeti tarafından taahhüt edilen yeni anayasa konusunda bir referandum yapılmasını isteyen bir tavsiye kararı almıştır. 26 Kasım 1983'de Türkiye'de seçimler yapılmıştır. 16 Eylül 1986'da tekrar

başlatılan Türkiye-AET ilişkileri Türkiye AT ortaklık konseyinin toplanmasıyla sonuçlanmıştır.

17 Ekim 1986'da Türkiye AET ilişkilerinden sorumlu bir Devlet Bakanlığı kurulmuş ve bu göreve Prof. Dr. Ali Bozer getirilmiştir. 14 Nisan 1987 tarihinde Türkiye Avrupa Topluluğuna (AT) tam üyelik başvurusunda bulunmuştur. 18 Aralık 1989 tarihinde Avrupa topluluğu (AT) komisyonu tarafından topluluğun kendi iç pazarını tamamlama sürecinden önce yeni bir üyeyi kabul edemeyeceğini ve Türkiye'den kaynaklanan ekonomik ve siyasal sorunlar gerekçesiyle ret etmiştir. Komisyon ayrıca Kıbrıs meselesinin ve Yunanistan ile Türkiye arasındaki ihtilafın olumsuz etkilerinin altını çizmiştir.

6 Mart 1995'te Avrupa Konseyi, Türkiye ortaklık konseyi Ankara Antlaşması çerçevesinde gümrük birliğinin nihai aşamasına geçmeye ve mali işbirliği başlatmaya karar vermiştir. Konsey ayrıca bazı sektörlerde işbirliğini artırma, kurumsal işbirliğini güçlendirme ve siyasi diyalogu derinleştirme kararı almıştır.

13 Aralık 1995'te Avrupa Parlamentosu gümrük birliği için uygun görüşünü vermiştir. Topluluk ilk kez üyesi olmayan bir ülke ile gümrük birliği yapmıştır.

Gümrük Birliğinin tamamlanmasından sonra AB-Türkiye ilişkileri yeni bir döneme girmiştir. Türkiye'de gümrük birliğinin başarılı bir şekilde oluşturulması tam üyelik hedefini gerçekleştirmeye yardımcı olacağı görüşü hâkim olmuştur. Diğer yandan AB yetkilileri, Türkiye'ye tam üyelik perspektifi verme niyetinde olmadıklarını, ilişkilerin gümrük birliği çerçevesinde yürütülmesi gibi bir yaklaşımı benimsediklerini çeşitli platformlarda dile getirmişlerdir.⁹⁴

---

⁹⁴ KARLUK, Rıdvan, Avrupa Birliği ve Türkiye, Sekizinci Bası, Beta Yayınları, İstanbul, 2005. s. 699-700

Gümrük Birliği sürecinden sonra, 12-13 Aralık 1997 Lüksemburg zirvesinde AB aday ülkeler arasında Türkiye alınmamış ancak tam üyeliğe ehil olduğu teyit edilmiştir. 14 Aralık 1997’de Lüksemburg kararını takiben Türk Hükümeti AB ile siyasi diyalogun dondurulması kararını almıştır. Siyasi diyalog dondurulma kararına rağmen gümrük birliğinden doğan yükümlülükler dolayısıyla, Türkiye ile AB arasında serbest ticaret antlaşmalar yapılmıştır. 3 Mart 1998 tarihinde Türkiye-AB ilişkilerinin gelişmesine yönelik AB komisyonu tarafından hazırlanan “Türkiye için AB stratejisi” açıklanmıştır. 12 Mart 1998’de AB’ne üye ülke ve aday ülkelerin katılımıyla Londra konferansı gerçekleşmiş Türkiye bu konferansa katılımı reddetmiştir.

3 Aralık 1998 tarihinden itibaren ise Avrupa Parlamentosu Türkiye, Türkiye Avrupa Birliği ilişkilerini, Türkiye’nin siyasi ve ekonomik durumunu değerlendiren raporların ilkinin sunmuştur.

19 Temmuz 1999 tarihinde Viyana Avrupa Konseyi sonuçları uyarınca üye devletler ve aday ülkeler için bir toplantı gerçekleştirmiş, Türkiye bu toplantıya katılmayı reddetmiştir. 13 Ekim 1999’da Avrupa Komisyonu tarafından tam üyelik başvurusu yapan ülkelere yönelik ikinci ilerleme raporları yayınlanmıştır.

10-11 Aralık 1999 Helsinki Avrupa Konseyi Zirvesinde Türkiye aday ülkeler kapsamına alınmıştır. Konsey “Türkiye’nin son zamanlarda yaşanan olumlu gelişmeleri ve ayrıca Türkiye’nin Kopenhag kriterlerine uyum yönündeki reformlarını sürdürme niyetini memnuniyetle karşılar. Türkiye, diğer aday devletlerle uygulananlar ile aynı kriterleri temelinde birliğe katılmaya yöneltmiş bir aday devlettir” diyerek adaylığını yazılı metine geçirmiştir.

Helsinki zirvesinde alınan kararlar AB-Türkiye ilişkilerin de bir dönüm olmuş, 8 Mart 2001 yılında da katılım ortaklığı belgesi Avrupa Konseyi tarafından resmen kabul edilmiştir.

AB'nin katılım kriterlerinin karşılanması yönünde ilerleme kaydedilmesi amacıyla Türkiye için önceliklerin saptandığı bu belge paralelinde 19 Mart 2001 tarihinde AB müktesabatının üstlenilmesi için Türk Hükümeti geniş çaplı bir siyasi reform gündemi içeren bir ulusal programı kabul etmiştir. Ulusal program 2003 yılında revize edilmiştir.

Türkiye adaylık sürecinden sonra imzalanan katılım ortaklığı belgesine istinaden oluşturduğu ulusal program çerçevesinde düzenli raporlarda belirtilen eksiklikler göz önüne alınarak yasal düzenlemelerini yapmıştır.

12-13 Aralık 2002 tarihlerinde gerçekleştirilen AB Konseyi Kopenhag Zirvesi'nin Sonuç Bildirisi'nde, Türkiye'ye üç paragraf ayrılmış, Türkiye ile ilgili Kopenhag Siyasi Kriterlerinin karşılandığına karar verilirse, AB Türkiye ile katılım müzakerelerinin gecikmeksizin başlatılacağı belirtilmiştir.

AB Komisyonu'nun hazırladığı 7'inci ilerleme raporu, 6 Ekim 2004 tarihinde açıklanmıştır. İlerleme raporu ile birlikte, 2002 Kopenhag Zirvesi'nde sözü edilen bir Tavsiye Belgesi ve Türkiye'nin AB üyeliğinin yaratabileceği etkilere ilişkin 52 sayfalık Etki Raporu'nda yayınlanmıştır. Rapor, Türkiye'nin Kopenhag Siyasi Kriterlerini yerine getirdiğini açıklamıştır.

Böylece 45 yıllık AB Türkiye ilişkilerinde çok önemli bir aşama tamamlanmıştır. 2004 İlerleme Raporu'nda ayrıca Türkiye'nin, 2007-2013 AB mali bütçesi içinde "Müzakereleri Yürüten Aday Ülke" sıfatıyla yer alacağı belirtilmiştir.

2004 yılı İlerleme Raporu'nun üyelik yükümlülüklerini üstlenme yeteneği kapsamında dört temel özgürlüğe ilişkin hükümler vardır. Bunlar: Malların serbest dolaşımı, Kişilerin serbest dolaşımı, Hizmetlerin serbest dolaşımı, Sermayenin serbest dolaşımı.

Aralık 2004 tarihli Zirve toplantısında müzakerelere 3 Ekim 2005 tarihinde başlanması kararı alınmıştır. Söz konusu karar kapsamında, Avrupa Komisyonu Konsey'e sunulmak üzere ülkemiz için 29 Haziran 2005 tarihinde müzakere çerçevesini kabul etmiştir.

Müzakereler 35 başlıkta toplanmıştır. Bunlar:

- Malların Serbest Dolaşımı
- işçilerin serbest dolaşımı
- Yerleşme hakkı ve hizmet sunma serbestisi
- Sermayenin serbest dolaşımı
- Kamu ihaleleri
- Şirketler hukuku
- Fikri mülkiyet hukuku
- Rekabet politikası
- Mali hizmetler
- Bilgi toplumu ve medya
- Tarım ve kırsal kalkınma
- Gıda güvenliği, veterinerlik ve bitki sağlığı politikası
- Balıkçılık
- Ulaştırma politikası
- Enerji
- Vergilendirme
- Ekonomik ve parasal politika
- İstatistik
- Sosyal politika ve istihdam
- İşletme ve sanayi politikası
- Trans-Avrupa ağları
- Bölgesel politika ve yapısal araçların koordinasyonu
- Adli konular ve temel haklar
- Adalet, özgürlük ve güvenlik
- Bilim ve araştırma
- Eğitim ve kültür

- Çevre
- Tüketici ve sağlığın korunması
- Gümrük birliği
- Dış ilişkiler
- Dışişleri, güvenlik ve savunma politikası
- Mali kontrol
- Mali ve bölgesel hükümler
- Kurumlar
- Diğer konular⁹⁵

4.2.1. İlerleme Raporları

1998'den itibaren Türkiye ve aday ülkeler için düzenlenen ilerleme raporlarında AB müktesebatının her başlığı altında Türkiye tarafından yapılan gelişmeler ve etkinlikler belirtilmiştir.

AB Komisyonu 1998 den itibaren düzenli olarak Türkiye ile ilgili ilerleme raporları sunmaktadır. Türkiye'de bu raporlardaki verilerle ilgili bir sonraki uyum adımlarını gerçekleştirmiştir.

1998 İlerleme raporunda⁹⁶; Türkçe dışında yerel dilde radyo, televizyon yayıncılığının yasak olmasına dikkat çekilmiştir. 1999 yılında da özel bir gelişme olmadığı ifade edilmiştir. 2000 İlerleme raporunda⁹⁷; kültürel haklarla ilgili olarak, 31 mart 2000 tarihinde Yargıtay tarafından kabul edilen ve Medeni Kanun çerçevesinde bireylerin, çocuklarına (kürtçe adlar dahil) kendi seçtikleri herhangi bir adı verme özgürlüğü olumlu bir gelişme olarak ifade edilmiş, 3984 sayılı yasanın, evrensel kültürün ve bilimin gelişmesine katkıda bulunacak diller hariç,

⁹⁵<http://www.turkiyeavrupavakfi.org/index.php/turkiye-ab-iliskileri/muzakereler.html> (erişim 27.06.2011)

⁹⁶http://digm.meb.gov.tr/uaorgutler/AB/AB%20BELGELER/İlerleme_Rap_1998.pdf(erişim 27.06.2011)

⁹⁷http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/İlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_2000.pdf (erişim 27.06.2011)

radio ve televizyon yayınlarının Türkçe olmasını öngördüğü, Türkçeden başka hiçbir dilin eğitim amacıyla kullanılmadığı, ne mevzuat ve ne uygulamanın etnik kökenlerinden bağımsız olarak bütün Türkler için kültürel hakların kullanımına engel olmaması gerektiği belirtilmiş, bölgesel ve yerel özel radyo ve televizyon kanallarında artış olumlu olarak karşılanmıştır.

2001 İlerleme raporunda⁹⁸; Kültürel haklarla ilgili olarak, kanunla yasaklanan dillerin kullanımı yasaklayan hükümlerin yer aldığı, Anayasanın 26. ve 28. Maddelerinin değiştirilmiş olmasını kayda değer bir gelişme olarak ifade edilmiş, bu değişikliğin Türkçe dışındaki dillerin kullanımına olanak sağlayabileceği için olumlu olarak görülmüştür.

2002 İlerleme raporunda⁹⁹; Kültürel haklar alanında, Anayasanın 26.maddesinin değiştirilmesi, düşüncelerin açıklanması ve yayılmasında kanunla yasaklanmış olan herhangi bir dil kullanılmaz hükmünün kaldırılmasını takiben, üçüncü reform paketi ile Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerde yayın yapma olanağı getirildiği belirtilerek Türkçe dışındaki dillerde yayın yapılmasına imkan veren değişikliğin, Türkiye'yi Avrupa standartlarına yaklaştıran olumlu bir gelişme olduğu vurgulanarak, etnik kökenlerine bakılmaksızın tüm Türk vatandaşlarının bu haklardan yararlanması bakımından önem taşıdığı ifade edilmiştir.

2003 İlerleme raporunda¹⁰⁰; Kültürel haklara ilişkin olarak altıncı uyum paketi ile bir dizi değişiklik yapıldığı, Türk vatandaşlarının geleneksel olarak kullandıkları dil ve lehçelerde radyo ve televizyon yayınlarının, resmi yayın kurumu yanında özel radyo ve televizyon kuruluşlarınca da yapılmasına imkan sağlandığı, kürçe müzik gruplarının katıldığı birçok kültür festivali gerçekleştirildiği, yayınevleri tarafından pekçok kitap ve kaset çıkartıldığı belirtilmiştir.

⁹⁸ http://digm.meb.gov.tr/uaorgutler/AB/AB%20BELGELER/ilerleme_raporu_2001_TUR.pdf (erişim 27.06.2011)

⁹⁹ http://www.stratejikboyut.com/files/2002_ilerleme_raporu.pdf(erişim 27.06.2011)

¹⁰⁰ http://www.stratejikboyut.com/files/2003_ilerleme_raporu.pdf(erişim 27.06.2011)

Türkiye Radyo ve Televizyon kurumunun yerel dillerde yayın yapması Altıncı uyum paketi ile ele alınmış ve radyo ve televizyon kuruluşlarının kurulması ve yayınları hakkında kanunun 4. ve 32. maddelerinde değişiklik yapılmıştır. 4. Maddede Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerde radyo ve televizyon yayını yapabilmek için özel radyo ve televizyon kuruluşlarına da verilmiştir.

2004 İlerleme raporunda¹⁰¹; Kültür alanında Culture 2000 programına katılma konusu ile ilgilendiği ifade edilmiş, Türk vatandaşları tarafından geleneksel olarak kullanılan dil ve lehçelerde radyo ve televizyon yayımlarına ilişkin yönetmelik, müktesabatta ele alınan temel ilkelere yönelik bir adım olarak görülmüştür.

2005 İlerleme raporunda¹⁰²; kültür ile ilgili olarak, Türkiye'nin temmuz ayında Culture 2000 programına katılma isteğini teyit ettiği ve 2006 daki katılımı için gerekli olan mali katkısını ödemeye hazır olduğunu beyan ettiği ifade edilmiş, bundan sonra katılımı sağlayacak olan mutabakat zaptının sonuçlandırılması için hazırlıklarını bitirmesi ve ona uygun mali ve idari tedbirleri alması gerektiği belirtilmiştir. Kültür alanında AB müktesabatıyla tam uyumu sağlamak için Türkiye'nin BM çerçevesinde dahil olmak üzere AB'nin kültürel çeşitliliğinin korunması politikalarının tamamen benimsenmesi gerekeceği belirtilmiştir.

2006 yılında Türkiye Culture 2000 topluluk programında yer almaya başlamıştır. Türkiye çeşitlilik ve kültürel farklılığın korunması ve geliştirilmesine ilişkin unesco sözleşmesinin kabulünü desteklemiş ve onay için iç işlemleri başlatmıştır. İstanbul 2010'da Avrupa Kültür Başkenti olmak için başvuruda bulunmuştur.

¹⁰¹ http://www.stratejikboyut.com/files/2004_ilerleme_raporu.pdf (erişim 27.06.2011)

¹⁰² http://www.stratejikboyut.com/files/2005_ilerleme_raporu.pdf (erişim 27.06.2011)

2007 yılında kültür alanında Türkiye, yeni kültür programı (2007-2013)'na katılmak üzere bir anlaşma imzalamıştır. Türkiye çeşitlilik ve kültürel farklılığın korunması ve desteklenmesine ilişkin UNESCO sözleşmesini imzalamıştır.

2008 yılında Türkiye, kültür programına (2007-2013) katılmaya devam etmiştir. İstanbul'un 2010'da Avrupa Kültür Başkenti olmasına ilişkin yasa kabul edilmiştir.

2009 yılında kültür alanında sınırlı ilerleme kaydedildiği belirtilmiştir. Türkiye'nin kültür programına katılımı devam etmiştir.

2010 yılında Kültür alanında Türk operatörler, proje ortağı olarak kültür programına katılmaya devam etmiştir. Nisan 2010'da Mardin Üniversitesinde sırasıyla Kürt dili ve kültürü, Arap dili ve kültürü, Asur dili ve kültürü bölümleri kurulmuştur. İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti faaliyetleri ocak ayında başlatılmıştır. İstanbul 2010 etkinliklerinden sorumlu olan ajans yaklaşık 600 proje seçmiştir. Bunların üçte ikisi şehir rehabilitasyonu, restorasyonu ile ilgiliyken geri kalanı sanatsal faaliyetleri içermektedir. Etkinlikler, geleneksel ve çağdaş sanatların bütün yönünü kapsamaktadır. Gençlik, çocuklar, halkın geneli hedeflenmiştir.

İlerleme raporlarında genel olarak Türkiye'nin kültür alanında bazı ilerlemeler kaydettiği, ancak mevzuat uyumu konusunda ilerleme saptanmadığı belirtilmiştir.

4.3. AVRUPA BİRLİĞİ KÜLTÜR POLİTİKALARININ TÜRKİYE'YE ETKİLERİ

AB'ne tam üye ülke olmak için sosyal, ekonomik, siyasi alanlarda uyum çalışmalarını gerçekleştiren Türkiye Ulusal programını hazırlamış, başbakanlığa bağlı olan Avrupa Birliği Genel Sekreterliği'ni oluşturmuş, geniş kapsamlı bir

reform çalışmasına hız vermiştir ve nihayet uzun, sancılı bir süreçten sonra AB ile müzakere sürecine başlamıştır.

“Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı” 24 Temmuz 2003 tarih ve 25178 mükerrer sayılı Resmi Gazetede¹⁰³ yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Ulusal programda AB Müktesebatına uyum çerçevesinde hukuki, idari ve kurumsal düzenlemelere ilişkin çalışmalar her ayın sonunda, kamu kurum ve kuruluşlarınca Avrupa Birliği Genel Sekreterliğine iletilmekte, Genel Sekreterlik hazırladığı raporu Bakanlar Kuruluna sunmaktadır. AB'nin kültür alanı ile ilgili çalışmaları Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından yürütülmektedir. Bakanlık kendi sorumluluk alanına giren konularda gelişmeleri Dış İlişkiler ve AB Koordinasyon Dairesi Başkanlığı koordinasyonunda ABGS'ye bildirmektedir.¹⁰⁴

AB Müktesebatı, Katılım Müzakere Fasılları 35 başlık altında sınıflandırılmıştır. 35 fasıl içinde Kültür ve Turizm Bakanlığı çalışma alanına giren 15 fasıl şunlardır:

Malların Serbest Dolaşımı: I. fasıl olan Malların Serbest Dolaşımı'nda, koordinatör kurum Dış Ticaret Müsteşarlığı'dır. Bakanlık “Kültürel Mallar” (her türlü mimari, arkeoloji, sanat eserleri vb.) konusunda sorumlu kuruluştur.¹⁰⁵

İşçilerin Serbest Dolaşımı: 2 numaralı fasıl olan İşçilerin Serbest Dolaşımı'nda koordinatör kurum Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'dır. Bakanlık bu fasılda profesyonel turist rehberliği, seyahat acentaları, belgeli turizm işletmeleri, belgeli kültür yatırım ve girişimleri konularında sorumlu olarak çalışmalarını¹⁰⁶ sürdürmektedir.

¹⁰³<http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2003/07> (erişim 28.06.2011)

¹⁰⁴[Http://disiliskiler.kulturturizm.gov.tr/belge/1-5499/eski2yeni.html](http://disiliskiler.kulturturizm.gov.tr/belge/1-5499/eski2yeni.html). (erişim 28.06.2011)

¹⁰⁵A.g.i.s.[Http://disiliskiler.kulturturizm.gov.tr](http://disiliskiler.kulturturizm.gov.tr). (erişim 28.06.2011)

¹⁰⁶A.g.i.s.[Http://disiliskiler.kulturturizm.gov.tr](http://disiliskiler.kulturturizm.gov.tr). (erişim 28.06.2011)

İş Kurma Hakkı ve Hizmet Sunumu Serbestisi: 3. fasıl İş Kurma Hakkı ve Hizmet Sunumu Serbestisi'nde koordinatör kurum Başbakanlık olup Bakanlık, Seyahat acenteleri, Belgeli Turizm İşletmeleri ve Profesyonel Turist Rehberliği konularında sorumlu kurumdur.¹⁰⁷

Sermayenin Serbest Dolaşımı: Bu fasılda koordinatör kurum Hazine Müsteşarlığı'dır. 4. fasıl olan bu fasılda Bakanlık, Koordinatör Kuruma yabancı sermayeli seyahat acenteleri ve belgeli turizm işletmeleri konularında bilgi ve destek sağlama görevini gerçekleştirmektedir.¹⁰⁸

Fikri Mülkiyet Hukuku: 7. fasıl Fikri Mülkiyet Hukuku'nda koordinatör kurum Kültür ve Turizm Bakanlığı Telif Hakları ve Sinema Genel Müdürlüğüdür. Fikri Mülkiyet Hukuku alanında bir açılış kriteri benimsenmiştir. Türkiye ayrıntılı bir eylem planı hazırlamakla sorumludur.¹⁰⁹

Rekabet Politikası: 8 numaralı fasıl olan Rekabet Politikası'nda koordinatör kurum Devlet Planlama Teşkilatı'dır. Bakanlık bu fasılda, sinema filmlerine verilen destekler konusunda sorumludur.¹¹⁰

Bilgi Toplumu ve Medya: 10. fasıl rekabet politikası'nda koordinatör kurum Devlet Planlama Teşkilatı'dır. Film mirasının korunması ve ilgili endüstriyel faaliyetlerde rekabetin sağlanmasına ilişkin mevzuat ve uygulamaların geliştirilmesine yönelik müktesebat ve uygulamalarından Bakanlık sorumludur.¹¹¹

Tarım ve Kırsal Kalkınma: Tarım ve Kırsal Kalkınma'da koordinatör kurum Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'dır. Bakanlık bu 11. fasılda, kırsal kalkınmaya yönelik turizm uygulamaları, çeşitli turizm alanlarında altyapı

¹⁰⁷A.g.i.s.Http://disiliskiler.kulturturizm.gov.tr. (erişim 28.06.2011)

¹⁰⁸A.g.i.s.Http://disiliskiler.kulturturizm.gov.tr. (erişim 28.06.2011)

¹⁰⁹A.g.i.s.Http://disiliskiler.kulturturizm.gov.tr. (erişim 28.06.2011)

¹¹⁰A.g.i.s.Http://disiliskiler.kulturturizm.gov.tr. (erişim 28.06.2011)

¹¹¹A.g.i.s.Http://disiliskiler.kulturturizm.gov.tr. (erişim 28.06.2011)

yatırımları ile kırsal alanlarda kültürel faaliyetler, çeşitli kurslar ve etkinlikleri gerçekleştirmektedir.¹¹²

İstatistik: On sekiz numaralı fasılda koordinatör kurum Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı'dır. Bakanlık, konaklama istatistikleri ve kültür hizmetleri istatistikleri alanında sorumlu olmaktadır.¹¹³

İşletmeler ve Sanayi Politikaları: İşletmeler ve Sanayi Politikaları'nda koordinatör kurum Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'dır. Bakanlık 20 numaralı bu fasılda, turizm politikalarının oluşturulması ve yürütülmesine ilişkin sorumludur.¹¹⁴

Yargı ve Temel Haklar: 23 no'lu fasıl olan Yargı ve Temel Haklar'da koordinatör kurum AB Genel Sekreterliği'dir. Söz konusu fasıla Bakanlık tarama sürecinden sonra dahil edilmiştir. Çalışma konusu Kültürel Haklar ve Kültür Politikalarıdır.¹¹⁵

Eğitim ve Kültür: 26 Numaralı fasıl olan Eğitim ve Kültür'de koordinatör kurum Devlet Planlama Teşkilatı'dır. Kültür konusunda AB'nin gözettiği önemli konular, kültürel mirasın, yerelliğin ve kültürel çeşitliliğin korunması, hizmetlere kolay erişebilirliğin temin edilmesi yer almakta, Bakanlık, kültür politikaları, kültürel mirasın korunması ve tanıtılması, kültürel haklar, kültür programları, İstanbul 2010 Kültür Başkenti konularında sorumlu kurumdur.

Çevre: 27 numaralı fasılda koordinatör Kurum Çevre ve Orman Bakanlığı'dır. Bakanlık, doğa koruma, atık su ve su kalitesi konularında sorumlu kuruluşlardan biridir.¹¹⁶

¹¹²A.g.i.s.Http://disiliskiler.kulturturizm.gov.tr. (erişim 28.06.2011)

¹¹³A.g.i.s.Http://disiliskiler.kulturturizm.gov.tr. (erişim 28.06.2011)

¹¹⁴A.g.i.s.Http://disiliskiler.kulturturizm.gov.tr. (erişim 28.06.2011)

¹¹⁵A.g.i.s.Http://disiliskiler.kulturturizm.gov.tr. (erişim 28.06.2011)

¹¹⁶A.g.i.s.Http://disiliskiler.kulturturizm.gov.tr. (erişim 28.06.2011)

Tüketicinin ve Sağlığının Korunması: 28 numaralı fasıl olan Tüketicinin ve Sağlığının Korunması'nda koordinatör kurum, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'dır. Yanıltıcı reklam ve paket turlar konularında Bakanlık sorumludur.¹¹⁷

Gümrük Birliği: 29. fasıl olan Gümrük Birliği'nin koordinatör kurumu ise Dışişleri Bakanlığı'dır. "Kültürel Malların yurt dışına geçici olarak çıkarılması" ve "Kaçakçılıkla Mücadele" konularında Fikri Mülkiyet Hakları kapsamında Bakanlık çalışmalarını sürdürmektedir.¹¹⁸

Kültür ve Turizm Bakanlığı alanına giren tarama süreci tamamlanmış olan 15 fasıldan sorumlu olarak çalışmalarını sürdürmektedir.

4.3.1. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültürel İrtibat Noktası

Avrupa Komisyonu AB kültür programlarından sorumlu olup, bu alandaki çalışmaları ülkelerde yürüten kurumlar ise Yönetici Ajans ve Kültürel İrtibat Noktalarıdır.

Kültür Programının Türkiye'de yürütülmesi ve ilgili kuruluşların program üyesi diğer ülkelerdeki kuruluşlarla irtibatının sağlanmasına destek amacıyla Kültürel İrtibat Noktası Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde oluşturulmuştur. Bu program için Türkiye'nin Avrupa Birliği bütçesine ödeyeceği yıllık maddi katkı payı 1.490.000 Avro'dur.¹¹⁹

Kültür Programı'nın kamuoyuna tanıtılması ve Kültür alanında çalışanların programa geniş katılımının sağlanması hedeflenmektedir.

¹¹⁷A.g.i.s.[Http://disiliskiler.kulturturizm.gov.tr](http://disiliskiler.kulturturizm.gov.tr). (erişim 28.06.2011)

¹¹⁸A.g.i.s.[Http://disiliskiler.kulturturizm.gov.tr](http://disiliskiler.kulturturizm.gov.tr). (erişim 28.06.2011)

¹¹⁹<http://www.ccp.gov.tr/hakkimizda.php> (erişim 29.06.2011)

4.3.1.1. Kültürel Haklar

Türkiye’de geleneksel olarak konuşulan Türkçe dışındaki dil ve lehçelerin günlük yaşamda kullanılmasını ve kültürel faaliyetlerin Türkçe dışındaki dil ve lehçelerde düzenlenmesi ve yürütülmesini destekleyen bir projedir.¹²⁰

Tiyatro oyunları, konferanslar, sinema filmleri, kitap basımları, konserler, festivaller gibi kültürel etkinlikler ile ulusal ve yerel radyo ve televizyon yayımları için destek sağlamaya¹²¹ yönelik olan Kültürel Haklar projesi, çeşitlilik içinde birlik sloganıyla, çeşitliliği zenginlik olarak gören ve bu bilincin yerleşmesi için çalışmalar yapan AB’nin önemli projelerden biridir.

4.3.1.2. Kültürel Köprüler Programı

Türkiye ile Avrupa Birliği arasında “Türkiye-AB Sivil Toplum Diyaloğu-Kültürel Köprüler Programı” çerçevesinde; kalıcı diyalog ve sürdürülebilir ortaklıklar oluşturmayı amaçlayan ortak kültürel etkinliklere destek sağlanmasına yönelik bir programdır.¹²²

Müzik, sahne sanatları, plastik, görsel sanatlar, edebiyat vb. alanlarında gerçekleştirilebilecek tüm faaliyetleri içine alan program çok ortaklı kültürel etkinliklere katılımlara doğrudan hibe sağlamaktadır.¹²³

6.6 milyon Avro tutarında bütçe ayrılan¹²⁴ Kültürel Köprüler Programı’na Türkiye, edebiyat, sinema, moda ve tasarım vb. alanlarda birçok kültürel etkinliklerle katılmaktadır.

4.3.1.3. AB Kültür Programı (2007–2013)

Uluslararası dolaşımın sağlanması, topluluklar arası kültür, sanat alanında iletişimin geliştirilmesi vb. amacıyla oluşturulan Avrupa Birliği Kültür

¹²⁰ A.g.i.s.Http://disiliskiler.kulturturizm.gov.tr. (erişim 29.06.2011)

¹²¹ A.g.i.s.Http://disiliskiler.kulturturizm.gov.tr. (erişim 29.06.2011)

¹²² A.g.i.s.Http://disiliskiler.kulturturizm.gov.tr (erişim 29.06.2011)

¹²³ A.g.i.s.Http://disiliskiler.kulturturizm.gov.tr (erişim 29.06.2011)

¹²⁴ http://www.mfa.gov.tr/ab-kulturel-kopruler-programi.tr.mfa (erişim 29.06.2011)

Programına katılımı ülkemiz 2006 yılında gerçekleştirmiştir. Programın yürütülmesinden Kültür ve Turizm Bakanlığı sorumludur.

Türkiye ile Avrupa Topluluğu arasında 11 Mayıs 2007 tarihinde Türkiye'nin Kültür (2007–2013) Programına Katılımı Hakkında Mutabakat Zaptı imzalanmıştır. 14 Haziran 2007 tarihinde Bakanlar Kurulu'nun onayından sonra 29 Haziran 2007 tarihinde yürürlüğe girmiştir.¹²⁵

2007-2013 AB Kültür Programı, ortaklaşa kültürel ve sanatsal projeler yaratma ve uygulama konusunda sivil toplum örgütlerine ve kültür kurumlarına olanaklar sağlamaktadır.

Programa sivil toplum kuruluşları, özel şirketler, belediyeler, üniversiteler katılabilmektedir. AB Kültür Programı (2007-2013), 400 milyonluk bir bütçeye sahiptir.

Projelere göre farklı fonları olan programda çok yıllık işbirliği (36-60 ay) olan projelere 200 ile 500 bin Avro, işbirliği (en az 24 ay) projelerine 50 bin ile 200 bin Avro, çeviri projelerine 2 bin ile 6 bin Avro, üçüncü ülkelerle işbirliği projelerine 50 bin ile 200 bin Avro hibe edilmektedir.¹²⁶

Türkiye'de Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültürel İrtibat Noktası Sorumlusu Hale Ural Gaziantep'te Kültürel İrtibat Bürosu ile Gaziantep Ticaret Odası işbirliğiyle düzenlenen "2007-2013 Avrupa Kültür Programı" tanıtım toplantısında Avrupa'da Gayri Safi Milli Hasıla'dan yüzde 2.6 pay alan ve 5.8 milyon kişinin istihdam edildiği kültür sektörünün, Avrupa ekonomisine önemli katkı sağladığını,¹²⁷ ifade etmiştir.

¹²⁵ A.g.i.s.Http://disiliskiler.kulturturizm.gov.tr (erişim 29.06.2011)

¹²⁶ <http://www.euractiv.com.tr/ab-fonlari/link-dossier/avrupa-kultur-program-000132>(erişim 29.06.2011)

¹²⁷ <http://www.euractiv.com.tr/yazici-sayfasi/article/400-milyon-euro-butceli-avrupa-kultur-programina-ab-ulkelerinden-819-turkiyeden-sadece-6-bavuru-006761>(erişim 29.06.2011)

AB Kültür Programı için Türkiye tarafından Avrupa Birliği btcesine ödenecek yıllık maddi katkı payı 1.490.000 Avro'dur. Buna göre, 2007 – 2013 dönemi yıllara göre Türkiye'nin "AB Kültür Programı"na katılım yükümlülüklerinden doğan katkı payları aşağıda gösterilmiŐtir.

2007 yılı	2008 yılı	2009 yılı	2010 yılı	2011 yılı	2012 yılı	2013 yılı
140.000	220.000	300.000	370.000	450.000	520.000	600.000
Avro	Avro	Avro	Avro	Avro	Avro	Avro

Katkı payları.¹²⁸

Programın amacı kültürel aktörler ve kültür kurumları arasındaki kültürel iŐbirlięin artırılması, Avrupalılar tarafından paylaşılan kültürel alanın geliştirilmesinin sağlanması, kültür sektöründe çalışanların, sanatçıların kültür ve sanat ürünlerinin ve sanat çalıŐmalarının uluslar arası dolaşımının geliştirilmesi ve kültürler arası diyalogun artırılması¹²⁹ olarak belirtilmektedir.

Avrupa'da çok uluslu kültürel işbirliğini geliştirmek için araç olarak tasarlanan programda Kültürel Eylemler Desteği, Kültürel Organizasyonlar Desteği, Kültürel AraŐtırmalar ve Derlemeler Desteęi¹³⁰ olarak çeşitli seviyelerde dizinler oluşturulmuştur.

Ulusların karşılıklı anlayıŐını kolaylaŐtırarak, farklı kültürlerin birbirlerini tanımaları ile kültürel oğllk ve aynı pencereden bakabilme becerisinin geliŐtirilerek istenilen bir Avrupa Vatandaşlığının yerleştirilmesi programın üzerinde durduğu en önemli esastır.

¹²⁸ A.g.i.s.Http://disiliskiler.kulturturizm.gov.tr (erişim 29.06.2011)

¹²⁹ A.g.i.s.Http://disiliskiler.kulturturizm.gov.tr (erişim 29.06.2011)

¹³⁰ A.g.i.s.Http://disiliskiler.kulturturizm.gov.tr (erişim 29.06.2011)

4.3.1.4. İstanbul'un Avrupa Kültür Başkenti Seçilmesi

Avrupa Birliği'ne üye olmayan Avrupa ülkelerinin Avrupa Kültür Başkenti olabilmesine olanak sağlayan, AB Konseyi ve Parlamentosunun 25 Mayıs 1999 tarihli kararına istinaden onüç sivil toplum kuruluşu ve yerel yönetim temsilcilerinin katılımıyla, İstanbul Kültür ve Sanat Vakfı'nın (IKSV) koordinatörlüğünde oluşturulan Girişim Grubu İstanbul'un Avrupa Kültür Başkenti olması için 2000 yılında çalışmalara başlamıştır.¹³¹

Başbakanlığın 2005 yılında yayınladığı genelgeyle kamu desteğini de alan Girişim grubu yoğun aktif temaslardan sonra bir dosya hazırlayarak Avrupa Komisyonuna sunmuştur.

Avrupa Parlamentosu'nun görüşü ve AB Kültür Bakanları Konseyi'nin onayıyla Kasım 2006 tarihinde İstanbul Avrupa Kültür Başkenti seçilmiştir.

Proje, farklı düşünceleri sembolize eden 4 elementin uyumlu bileşimi karşılıklı diyalog, anlayış üzerine formüle edilen çıkışıyla İstanbul'un tarihi, mimari, coğrafi konum, yaşam, modernlik, yetenek, ticaret, ruhanilik, kaynaşma potası vb. açılarından¹³² Avrupa kültür başkenti olması doğrultusunda ulusal ve yerel destek alan aktif katılımın sağlandığı en önemli projelerden biri olması nedeniyle dikkat çekicidir.

İstanbul'un Avrupa Kültür Başkenti olarak ilan edilmesinden sonra "İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Hakkında Kanun Tasarısı" hazırlanarak 2 Kasım 2007 tarihinde kabul edilmiştir. Tasarı 14 Kasım 2007 tarihinde de yürürlüğe girmiştir. Böylece Koordinasyon Kurulu, Danışma Kurulu, Yürütme Kurulu ve Genel Sekreterlikten oluşan İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansı kurulmuştur.¹³³

¹³¹A.g.i.s. [Http://disiliskiler.kulturturizm.gov.tr](http://disiliskiler.kulturturizm.gov.tr) (erişim 29.06.2011)

¹³²A.g.i.s. [Http://disiliskiler.kulturturizm.gov.tr](http://disiliskiler.kulturturizm.gov.tr) (erişim 29.06.2011)

¹³³A.g.i.s. [Http://disiliskiler.kulturturizm.gov.tr](http://disiliskiler.kulturturizm.gov.tr) (erişim 29.06.2011)

İstanbul'u Avrupa Kültür Başkenti olarak hazırlamak, 2010 yılında yapılacak etkinlikleri planlamak ve yönetmek, kamu kurum ve kuruluşlarının bu amaçla yapacakları çalışmalarda koordinasyonu sağlamak amacıyla kurulan İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansı, kültür ve sanat, kentsel uygulamalar ve kültürel mirasın korunması, turizm ve tanıtım olarak belirlenen üç ana stratejik alanda faaliyet çalışmalarında yoğunlaşmıştır. İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti olarak kültür ve sanat, kentsel uygulamalar ve kültürel mirasın korunması, turizm ve tanıtım alanlarında etkinlikler gerçekleştirmiştir.¹³⁴

İstanbul'un 2010 Avrupa Kültür Başkenti olarak kazanımları üzerindeki tartışmalarda en önemli kazancın yediden yetmişe herkesin İstanbul için birlikte hareket etmesi, yöneten ve yönetilenlerin paylaşımları, kent bilincinin oluşması, en önemlisi kültür mirasının zenginliğini Avrupa'ya paylaşmasında iyi bir fırsat yarattığıdır.

---

¹³⁴ <http://www.istanbul2010.org/2010AKAJANSI/hakkında/index.htm> (erişim 29.06.2011)

SONUÇ

Küreselleşme sürecinin en önemli sonuçlarından biri Avrupa Birliği'dir. AB devletler birliği gibi görülse de egemen bir devletin sahip olacağı kurumlara da sahiptir. Bu entegrasyon devlet olma yolunda ilerlerken kuruluşundan bugüne ekonomiden, siyasete, sosyal ve kültürel alanlara kadar politikalar geliştirmektedir.

AB kültür alanında da politikalar oluşturmakta ve geliştirmektedir. Ancak Avrupa tarihine bakıldığında tek bir kültürden ve tek bir tarihten oluşmamakta birçok kültürden oluşan yapısı ile karşımıza çıkmaktadır. Ortak olaylara farklı bakış açıları Avrupa da yer alan kültürel farkları da ortaya koymaktadır. Birliğin devamının sorunsuz şekilde yürütülmesi de bu farklı kültürlerin uyum içerisinde bulunmasına bağlıdır.

Avrupa Birliği 1970'lerden günümüze kadar her alanda olduğu gibi kültür konusunda da oluşturduğu politikalar ile Avrupa kimliği, ortak miras, birlik bilinci, Avrupa Vatandaşlığı vb. düşünceleri benimsetmeye, içselleştirmeye çalışmaktadır.

Bu bağlamda ilk adım olarak 14 Aralık 1973 tarihinde Danimarka'nın başkenti Kopenhag'ta Avrupa Kimliği Deklerasyonu imzalanmıştır. Bu deklarasyonda kimliğin birleştirici unsuru ve Avrupa'nın ortak değerleri yazılı olarak ifade edilmiştir.

Avrupa Kimliği Deklerasyonunun imzalanmasından bir yıl sonra 1974 tarihinde Paris Zirvesi gerçekleşmiştir. Bu zirvede Avrupa bütünleşmesi bağlamında Avrupa vatandaşlığı haklarının alınmasına yönelik kararlar alınmıştır. Zirvede Belçika Başbakanı Leo Tindenmas tarafından hazırlanan raporda ilk kez Avrupa vatandaşlığı fikri yazılı olarak ortaya atılmış, vatandaşlar lehine birtakım hakların alınmasına yönelik vurgu yapılarak, Avrupa Deklerasyonu'nda alınan kararların uygulanmasının altı çizilmiştir.

1983 yılında Solenn Deklerasyonu imzalanmıştır. Söz konusu Deklerasyonda; ortak bir kültürel miras bilinci, işbirliği, Avrupa bilincini oluşturma, görsel işitsel alanda kültürün yayılması için ortak faaliyetler geliştirme, üye ve diğer ülkelerle de kültürel ilişkilerin arttırılmasına yönelik kararlar alınmıştır.

1984 yılında Fontainebleau Avrupa Konseyi sonucunda Hakların Avrupası başlığı ile kültürel değerleri yansıtabilecek ortak sembollere vurgu yapılmaktadır.

Zirvede Avrupa bütünleşmesi hakkında rapor hazırlamak üzere geçici bir komitenin kurulmasına karar verilmiştir. Komite tarafından hazırlanan rapor Avrupa kimliği, Avrupa vatandaşlığının yaratılması ihtiyacına vurgu yaparak Halkların Avrupası bağlamında duyarlılıkların arttırılmasının da altını çizmiştir. Rapor Milano Avrupa Birliği Konseyi'nde kabul edilerek, konsey toplantısının sonuç belgesinde kültür politikaları resmi olarak ifade edilmiştir.

1992 de Maastricht Antlaşması imzalanmıştır. AB Antlaşması olarakta bilinen antlaşmanın 128. Maddesinde kültür konusu yer almıştır. Antlaşma ile Birlik Vatandaşlığının kurulduğu belirtilmiştir. Üye ülkelerin kültürlerini geliştirme, bu ülkelerin kültür çeşitliliğine saygı gösterme, ortak kültürel miras konularında birlikte hareket etme vb. konularında Avrupa bilincinin geliştirilmesine yönelik önem vurgulanmıştır.

128. madde ile yasal olarak meşrulaşan kültür konusuna bütçe ayrılması sağlanmıştır. Böylece kültür alanında yapılacak çalışmalara hız verilmiştir. 1990'lı yıllardan itibaren Kültür programları uygulanmaya başlanmıştır.

1991 yılında en az üç üye ülkenin bir araya gelerek oluşturdukları kültürel ve sanatsal olayları desteklemek üzere ilk olarak Kaleidoscope (1991-1995) Programı gerçekleştirilmiştir.

1997 tarihinde imzalanan Amsterdam Antlaşmasında kültür konusu 151. maddede yer almıştır. Bu maddeye dayanarak kültür programları uygulanmaya başlanmıştır.

Kaleidoscope (1996-1999), Ariane Programı (1997-1999), Raphael Programı (1997-2000), Kültür 2000 Programı (2000-2006), Kültür Programı (2007-2013), Medya programları gibi programlar uygulanarak ortak bir Avrupa Vatandaşlığı yerleştirilmeye çalışılmıştır.

17 Aralık 2000 tarihinde AB temel haklar sözleşmesi imzalanmıştır. Sözleşme içinde kültürel çeşitliliğe vurgu yapılarak ortak değerlere ve ulusal kimliklere ve kültür çeşitliliğine saygı duyulması gerektiği ifade edilmiştir.

Avrupa için bir Anayasa oluşturan Anlaşma 16 Aralık 2004 tarihinde imzalanarak, kültürel ve dilsel çeşitliliğe saygı, Avrupa Kültürel mirasın korunması, Avrupa Vatandaşlığı konuları üzerinde önemle durulmuştur.

Lizbon Antlaşması 13 Aralık 2007 tarihinde imzalanarak 1 Aralık 2009 tarihinde yürürlüğe girmiştir. İnsan Hakları konusunda ayrıntılı düzenlemeler getiren AB Temel Haklar Şartı, Lizbon Antlaşması'nda yapılan bir atıfla hukuki olarak bağlayıcı hale getirilmiştir. Bu antlaşmada da çeşitlilik içinde birliğin önemi vurgulanmıştır.

AB kültür politikalarının gelişimi incelendiğinde bayrak, marş gibi çeşitli semboller oluşturan Birliğin amaçları arasında; Birliğin kültürel ve dilsel çeşitliliğe saygı duyması, Avrupa kültürel mirasın korunmasının sağlanması vb. konularda bir Avrupa bilincinin ve dolayısıyla Avrupa Vatandaşlığının üye ülke vatandaşları tarafından içselleştirilmesi yatmaktadır.

Bugün gelinen noktada ekonomik bir birlikten çıkış yapan AB artık kültürel bir birlik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye'nin kültür politikalarının tarihsel gelişimine bakıldığında dönem dönem farklılıklar görülsede bugün AB'ne üye olmak için uyum çalışmalarını sürdürmektedir.

Bu bağlamda da AB'nin kültür politikasıyla da paralel olan 2007-2013 yıllarını kapsayan Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda, kültürel zenginlik ve çeşitliliğin önemi, korunması, geliştirilmesi üzerinde durularak, Türk kültürünün gelişime açık olması ve evrensel kültür birikimine katkıda bulunması, kültür politikalarında yerel yönetimlerin, sivil toplum kuruluşlarının etkinliğinin sağlanması, toplumsal bütünleşme ve dayanışmanın artırılması amacıyla hoşgörü, toplumsal diyalog ve ortaklık kültürü geliştirici politikaların önemine ilişkin kararlar alınmıştır.

1998'den beri düzenli olarak hazırlanan ilerleme raporlarına bakıldığında kültür alanında yapılan çalışmaların değerlendirilmesinde özellikle 2000'li yıllardan sonra gelişmelerin memnuniyet verici olduğu belirtilmektedir.

Türkiye 2006 yılından itibaren Kültür programlarına katılım çalışmalarını gerçekleştirmiştir. Özellikle 2010 yılında İstanbul'un Avrupa Kültür Başkenti olması nedeniyle birçok alanda etkinlikler yapmış, uluslararası arenada önemli bir projeyi başarıyla tamamlamıştır.

Tanzimattan beri batılılaşma yolunu seçen Türkiye bugün AB'ne üye ülke olmak hedefiyle çalışmalarına her alanda olduğu gibi kültür alanında da devam etmektedir. Ancak bu çalışmalarını gerçekleştirirken kendi demografik yapısını, coğrafyasını, stratejik konumunu, etnik unsurlarını dikkate almalı, üniter devlet sistemine uygun olarak kültür politikalarını sürdürmelidir.

KAYNAKÇA

ACAR, Mustafa, "AB ve Türkiye, Bir Ekonomik ve Siyasi Analiz", Ankara, 1. Baskı, Orion Yayınları, 2006

APAYDIN, Zeki, "Avrupa'yı Birleştirme Çabaları", İstanbul, Forum Dergisi, Mart 1988

ARI, Tayyar, "Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika", İstanbul, Alfa Yayınları, 3. Baskı, 1999

ARI, Tayyar, "Global Politika ve Güney Asya", İstanbul, Alfa Yayınları, 2. Baskı, 2000

ASLANTÜRK, Zeki ve AMMAN Tayfun, "Sosyoloji-Kavramlar Kuramlar Süreçler Teoriler", İstanbul, 4. Basım, Çamlıca Yayınları, 2001

BOZKURT, Veysel, "Avrupa Birliği ve Türkiye", İstanbul: Alfa Yayınları, 1. Baskı 1997

CANBOLAT, İbrahim, "Gelişmekte olan Ülkeler ve Dış Politika", İstanbul, Alfa Yayınları, 2. Baskı, 1999

CANBOLAT, İbrahim, "Uluslararası Sistem Avrupa Birliği", İstanbul, Alfa Yayınları, 1998

CEVİZCİ Ahmet, "Felsefe Sözlüğü", İstanbul: Paradigma Yayınları, 2002

DENİZ, Nevin, "Global Eğitim" İstanbul, 1. Baskı, Türkmen Kitabevi, 1999

DEVELİOĞLU, Ferit, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat, Ankara:Aydın Kitabevi, 1996

EAGLETON, Terry “Kültür Yorumları” İstanbul:Ayrıntı Yayınları, 2005

EAGLETON, Terry “Kuramdan Sonra” İstanbul:Literatür Yayıncılık, 2004

GANS, Herbert J. “Popüler kültür ve Yüksek Kültür”, İstanbul: YKY Yayınları, Çev. Emine Onaran İncirlioğlu, İkinci Baskı, 2007

GENÇ,Mehmet, “Avrupa Topluluklarının Kurumsal ve Hukuksal Yapısı”,1 Baskı, Uludağ Üniversitesi, Bursa, 1993

FENDOĞLU, Hasan Tahsin, “Türkiye’nin Demokratik Gelişimi ve Avrupa Birliği”, Beyan Yayınları, 2007

GÖRSEL ANSİKLOPEDİSİ, “Kültür Maddesi”, İstanbul,9.Cilt, Görsel Yayınları,1984

GÜNAY, Ünver,”Din Sosyolojisi”, İstanbul, İnsan Yayınları,-2005

GÜVENÇ, Bozkurt “İnsan ve Kültür” İstanbul:Boyut Yayınları, 2010

İktisadi Kalkınma Vakfı, “Kavramlar Sözlüğü”,1 Baskı, İKV Yayınları, no.157.1999

İktisadi Kalkınma Vakfı, “Nice Antlaşması”, İstanbul, 1.Baskı , İKV Yayınları No:174, 2003

İYİBOZKURT, Erol,”Küreselleşme ve Türkiye”, Bursa, 1.Baskı, Ezgi Yayınevi, 1999

KARLUK, Rıdvan, “Uluslararası Ekonomik, Mali ve Siyasi Kuruluşlar”,
Ankara.4.Baskı, Turhan Yayınları, 1998

KARLUK, Rıdvan, “Uluslararası Ekonomik, Mali ve Siyasi Kuruluşlar”,
Ankara.5.Baskı, Turhan Yayınları, 2002

KARLUK, Rıdvan, Avrupa Birliği ve Türkiye, Sekizinci Baskı, Beta Yayınları,
İstanbul,2005

KÜLTÜR, “Türkiye Cumhuriyeti Hükümet Programlarında kültür”, Kültür
Bakanlığı Yayınları, Ankara,1990.s.15- 23

LAKE, Michael, “Avrupa Topluluğu; Bugünü ve Yarını” EC NEWS, Ekim 1991

OHMAE, Kenichi, “Görünmeyen Kıta”, çev: AKBAY Barış, Gökçer,
İstanbul,Türk-Henkel Yayınları, 1.Baskı, 2001

ÖZLEM, Doğan, “Kültür Bilimleri ve Kültür Felsefesi”, İstanbul, İnkılap
Yayınevi, 2000

SMİTH Philip,” Kültürel Kuram”, İstanbul, Babil Yayınları, 2005

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, (TOBB), “Avrupa Birliği ve Türkiye”,
İstanbul, 5.Baskı, 2002

SARP, Aydilge; Avrupa Birliği Kültür Politikaları, İstanbul: Varlık Dergisi, sayı
1154, Kasım 2003

SHORE, Chris, Building Europe, Londra-Newyork: Routledge, 2000

TURAN, Serafettin, İstanbul, “Türk Aydını ve Kültür”, Türk Aydınında Kimlik
Sorunu, Baglam Yayınları.1995

ÜLGER, İrfan, “Avrupa Birliği’nin ABC’si”, Ankara, Sinemis Yayınları, 2003

VON BENDA-BECKMAN Keebet ve VERKUYKEN Maykel “Nationlism, Ethnicity and Cultural Identity in Europe” Hollanda: Ercomer, 1995

WILLIAMS, Raymond, “Anahtar Sözcükler” İstanbul: İletişim Yayınları, 2005

YAMANER, Şerafettin, “Atatürk Öncesinde ve Sonrasında Kültürel Değişim-Değişimin Felsefesi ve Toplumsal Özü”, İstanbul, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, 1998

TEZLER

DENİZER, İçen, Esra, “AB Kültür Politikaları”, Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilimdalı, Yüksekisans Tezi. Muğla, 2007

TAHİROĞLU, Kürşad, “AB Genişleme Evrelerinde İzlenen Siyaset”, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Bölümü, Yüksekisans Tezi. İstanbul, 2006

ELEKTRONİK KAYNAKÇA

-Türk Dil Kurumu Online Büyük Türkçe Sözlüğü, “kültür” maddesi.
<http://tdkteri.gov.tr/bts>

-KONGAR, Emre, “Küreselleşme ve Kültürel Farklılıklar Çerçevesinde Ulusal Kültür” 16 mayıs 1997.
http://www.kongar.org/makaleler/mak_ku.php.

- YALMAN, Aytaç” Küreselleşme ve Kültür”.08.06.2007.<http://aytaçyalman.blog.spot.com/2007/06/küreselleşme-ve-kültür.html>
- [www.bumko.gov.tr/maastricht antlaşması](http://www.bumko.gov.tr/maastricht_antlaşması)
- Kopenhag Kriterleri, <http://www.abofisi.metu.edu.tr./abhakkında/kopenhag.htm>.
- <http://www.ikv.org.tr/icerik.asp?konu=abtarihce&baslik=Tarihçe>
- European Navigator - Declaration on European Identity, (1973), (<http://www.ena.lu/mce.cfm>)
- European Navigator-
http://www.ena.lu/final_communique_paris_summit_10_december_1974-020002285.html.
- European Navigator – Report on European Union (1975), (<http://www.ena.lu/mce.cfm>)
- Solemn Declaration on European Union, (1983), (<http://www.ena.lu/mce.cfm>)
- Fontainebleau European Council, (1984), (<http://www.ena.lu/mce.cfm>),
- Avrupa Birliği Resmi İnternet Sitesi Treaty European Union, (1992)
- European Navigator Charte of Fundamental Rights of the European Union, (2000), (<http://www.ena.lu/mce.cfm>)
- AB Resmi İnternet Sitesi: Kaleidoscope,
[http://ec.europa.eu/culture2007/historique/ Kaleidoscope_en.html](http://ec.europa.eu/culture2007/historique/Kaleidoscope_en.html))

-Ariane, (http://ec.europa.eu/culture2007/historique/ Ariane _en.html)

-Raphael, (http://ec.europa.eu/culture2007/historique/ Raphael _en.html)

-EurActiv AB Haber Politika ve Bilgi Portalı <http://www.euractiv.com.tr/ab-fonları/article/400-milyon-euro-bütçel-avrupa-kültür-programına-ab-ülkelerinden-sadece-6-başvuru-00676>

-http://tr.wikipedia.org/wiki/Avrupa-K%C3%BCr_Ba%c5%9Fkenti.

-Europavox Festivali resmi internet sitesi <http://www.europavox.com>

-www.kultur.gov.tr/TR/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFAAF6AA849816B2EF6B12BC5704C951AB

“Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı”, <http://ekutup.dpt.gov.tr./plan/plan1pdf>.

“İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı”, <http://ekutup.dpt.gov.tr./plan/plan2pdf>.

“Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı”, <http://ekutup.dpt.gov.tr./plan/plan3pdf>.

“Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı”, <http://ekutup.dpt.gov.tr./plan/plan4pdf>.

“Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı”, <http://ekutup.dpt.gov.tr./plan/plan5pdf>.

“Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı”, <http://ekutup.dpt.gov.tr./plan/plan6pdf>.

“Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı”, <http://ekutup.dpt.gov.tr./plan/plan7pdf>.

“Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı”, <http://ekutup.dpt.gov.tr./plan/plan8pdf>.

“Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı”, <http://ekutup.dpt.gov.tr./plan/plan9pdf>.

<http://www.turkiyeavrupavakfi.org/index.php/turkiye-ab-iliskileri/muzakereler.html> (erişim 27.06.2011)

http://digm.meb.gov.tr/uaorgutler/AB/AB%20BELGELER/Ilerleme_Rap_1998.pdf

http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_2000.pdf

http://digm.meb.gov.tr/uaorgutler/AB/AB%20BELGELER/ilerleme_raporu_2001_TUR.pdf

http://www.stratejikboyut.com/files/2002_ilerleme_raporu.pdf

http://www.stratejikboyut.com/files/2003_ilerleme_raporu.pdf

http://www.stratejikboyut.com/files/2004_ilerleme_raporu.pdf

http://www.stratejikboyut.com/files/2005_ilerleme_raporu.pdf

<http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2003/07>

<Http://disiliskiler.kulturturizm.gov.tr/belge/1-5499/eski2yeni.html>.

<http://www.ccp.gov.tr/hakkimizda.php>

<http://www.mfa.gov.tr/ab-kulturel-kopruler-programi.tr.mfa> (erişim 28.06.2011)

<http://www.euractiv.com.tr/ab-fonlari/link-dossier/avrupa-kultur-program-000132>

<http://www.euractiv.com.tr/yazici-sayfasi/article/400-milyon-euro-butceli-avrupa-kultur-programina-ab-ulkelerinden-819-turkiyeden-sadece-6-bavuru-006761>

<http://www.istanbul2010.org/2010AKAJANSI/hakkında/index.htm>

GCPRIS

ÖZET

ÖZTÜRK, Günay. Avrupa Birliği Kültür Politikaları ve Türkiye'ye Etkileri" Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2011.

Küreselleşen dünyada bugün için en önemli uluslararası bir entegrasyon olan AB tüm kurum ve kuruluşlarıyla bir birleşik devletler Topluluğu olma yolundadır. Entegrasyon içinde kültürde önemli bir yer tutmaktadır.

Bu çalışma; AB'nin tarihsel gelişim sürecinde kültür politikalarının incelenerek gelinen noktanın ve Türkiye'ye etkilerinin tespit edilmesini amaçlamaktadır.

Birinci bölümünde Kültür Kavramı, Kürelleşme ve kültür üzerinde durulmuştur. İkinci bölümünde AB'nin tarihsel gelişim süreci, AB kurumları incelenmiştir. AB'nin genel durumu saptanmaya çalışılmıştır.

Tezin ana konusunu oluşturan üçüncü bölümde AB kültür politikaları tarihsel gelişim süreci içinde incelenmiş, kültür programları üzerinde durulmuştur. Dördüncü bölümde ise Türkiye'de tarihsel süreç içinde kültür politikaları genel olarak ele alınmış ve AB Türkiye ilişkilerinin gelişimi ve AB kültür politikalarının aday ülke Türkiye'ye etkileri incelenmiştir.

Tezde sonuç olarak, çeşitlilik içinde birlik düşüncesi ile AB'de kültür bağlamında bugün gelinen durum saptanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler

1-Avrupa Birliği

2-kültür

3-kimlik

4-dil

ABSTRACT

ÖZTÜRK, Günay, “The Cultural Politics of European Union and Its Effects on Turkey”, Master Thesis, Ankara, 2011.

European Union that is an important international integration in the global world with its all institutions and establishments today aims to be united states community. It holds a significant position in terms of culture in this integration.

This study, aims to research the cultural politics of European Union in the historical development process and ascertain the position that has been come and the effects of it to Turkey.

In the first chapter, concept of culture, globalization and culture are examined.

In the second chapter, the historical development process of European Union, the institutions of European Union and their legal basis are worked. The general situation of European Union is tried to be fixed.

In the the third chapter that constitutes the main subject, the European Union cultural politics are studied in the historical development proces, the culture programs are emphasized.

As for in the fourth chapter, the cultural politics in terms of historical process are generally investigated and the development of relations between European Union and Turkey and the effects of the politics of European Union to candidate Turkey are studied.

Finally in the thesis, with the consistency of union thinking in the variety, the position where it is came in terms of culture is tried to be explored.

Key Words:

1-European Union

2-Culture

3-Identity

4-Language

GCCRIIS

